

Turizam i lokalno stanovništvo - primjer Vukovarsko-srijemske županije

Staničić, Ana Magdalena

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Tourism and Hospitality Management / Sveučilište u Rijeci, Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:191:934336>

Rights / Prava: [Attribution 4.0 International](#)/[Imenovanje 4.0 međunarodna](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-24**

Repository / Repozitorij:

[Repository of Faculty of Tourism and Hospitality Management - Repository of students works of the Faculty of Tourism and Hospitality Management](#)

SVEUČILIŠTE U RIJECI
Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu
Diplomski sveučilišni studij

ANA MAGDALENA STANIČIĆ

**Turizam i lokalno stanovništvo – primjer Vukovarsko-srijemske
županije**

Tourism and locals – the example of Vukovar - Srijem County

Diplomski rad

Opatija, 2023.

SVEUČILIŠTE U RIJECI
Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu
Diplomski sveučilišni studij
Održivi razvoj turizma

**Turizam i lokalno stanovništvo – primjer Vukovarsko-srijemske
županije**

Tourism and locals – the example of Vukovar – Srijem County

Diplomski rad

Kolegij: **Ekonomska održivost turizma**

Student: **Ana Magdalena STANIČIĆ**

Mentor: Izv.prof. dr. sc. **Daniela SOLDIĆ
FRLETA**

Matični broj: **3840/22**

Opatija, rujna 2023.

IZJAVA O AUTORSTVU RADA I O JAVNOJ OBJAVI OBRANJENOG DIPLOMSKOG RADA

Ana Magdalena Staničić
(ime i prezime studenta)

3840/22
(matični broj studenta)

Turizam i lokalno stanovništvo – primjer Vukovarsko-srijemske županije
(naslov rada)

Izjavljujem da sam ovaj rad samostalno izradila/o, te da su svi dijelovi rada, nalazi ili ideje koje su u radu citirane ili se temelje na drugim izvorima, bilo da su u pitanju knjige, znanstveni ili stručni članci, Internet stranice, zakoni i sl. u radu jasno označeni kao takvi, te navedeni u popisu literature.

Izjavljujem da kao student–autor diplomskog rada, dozvoljavam Fakultetu za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu Sveučilišta u Rijeci da ga trajno javno objavi i besplatno učini dostupnim javnosti u cjelovitom tekstu u mrežnom digitalnom repozitoriju Fakulteta za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu Sveučilišta u Rijeci.

U svrhu podržavanja otvorenog pristupa diplomskim radovima trajno objavljenim u javno dostupnom digitalnom repozitoriju Fakulteta za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu Sveučilišta u Rijeci, ovom izjavom dajem neisključivo imovinsko pravo iskorištavanja bez sadržajnog, vremenskog i prostornog mog diplomskog rada kao autorskog djela pod uvjetima *Creative Commons* licencije CC BY Imenovanje, prema opisu dostupnom na <http://creativecommons.org/licenses/>.

U Opatiji, 11.rujna 2023.

Potpis studenta

Sažetak

Kako održivi razvoj turizma postaje imperativ budućih destinacija, tako se u taj proces sve više uključuju svi dionici, a osobito se ističe uloga lokalnog stanovništva. Takav se pristup počinje razmatrati tek kada su neke od poznatih destinacija suočene s posljedicama masovnog turizma kao što su nepovratno iscrpljivanje prostornih resursa, zagađenje prirodnog okoliša, teško narušavanje flore i faune i slično. Iz tog razloga je ključno krenuti održivim koracima već u fazama valoriziranja turističkih resursa i razvijanja turističke ponude. Vukovarsko-srijemska županija je jedna od kontinentalnih destinacija koje još uvijek definiraju svoju turističku ponudu i na takvom primjeru je potrebno utvrditi u kojem smjeru ide razvoj turizma upravo iz razloga što to nije primarna aktivnost ovog područja. Lokalno stanovništvo Vukovarsko-srijemske županije je oduvijek bilo okrenuto poljoprivredi i stočarstvu, no razvojem specifičnih oblika turizma, dolaze do izražaja i potencijali destinacija poput ove u smislu pružanja odmora s autohtonim iskustvima. Istraživanjem stavova lokalnog stanovništva je zaključeno da postoji još puno prostora za napredak turizma, ali i puno potencijala te da je lokalno stanovništvo u značajnoj mjeri podržava buduću razvoj turizma.

Ključne riječi: Vukovarsko-srijemska županija, lokalno stanovništvo, kontinentalni turizam, održivost

Sadržaj

UVOD.....	1
1. TURIZAM I ODRŽIVI RAZVOJ.....	3
1.1. KONCEPCIJA ODRŽIVOG RAZVOJA	3
1.2. ULOGA LOKALNOG STANOVNIŠTVA U TURISTIČKOM RAZVOJU.....	5
2. ANALIZA STANJA VUKOVARSKO-SRIJEMSKJE ŽUPANIJE.....	7
2.1. OPĆA OBILJEŽJA.....	7
2.2. ANALIZA PONUDE.....	14
2.3. ANALIZA POTRAŽNJE.....	25
3. REZULTATI ISTRAŽIVANJA	30
4. SWOT ANALIZA	39
5. STRATEŠKI RAZVOJNI SMJEROVI.....	43
ZAKLJUČAK	47
BIBLIOGRAFIJA.....	49
POPIS ILUSTRACIJA.....	54

Uvod

Cijeli niz raznovrsnih aktivnosti čine proces odvijanja turizma jedinstvenim i kompleksnim pa ga tako treba i promatrati. Uzimajući u obzir različite čimbenike koji utječu na kreiranje cjelovitog turističkog proizvoda, razumljivo je da iz toga proizlaze kako pozitivni, tako i negativni učinci u ekonomskom, sociokulturnom i okolišnom pogledu. Uloga lokalnog stanovništva može biti od presudne važnosti za daljnji razvoj turizma jer na njihov život najviše odražavaju učinci koji proizlaze iz turističkih aktivnosti. Isto tako, uključenost lokalnog stanovništva može utjecati na određivanje intenziteta i oblika turizma. Slijedom navedenog važno je utvrditi koja su to stajališta mještana o dosadašnjem i budućem razvoju turizma pa se i ovaj diplomski rad bavi tim pitanjem odnosa turizma i lokalnog stanovništva na primjeru Vukovarsko-srijemske županije.

Istraživanja u okviru ovog rada se odnosi na trenutni razvoj turizma u Vukovarsko-srijemskoj županiji sok je predmet istraživanja utvrđivanje zadovoljstva lokalnog stanovništva u smislu trenutnog razvoja turizma i budućih mogućnosti razvoja.

Svrha ovog rada je utvrditi stajališta lokalnog stanovništva o turističkoj razvijenosti Vukovarsko-srijemske županije kao potencijalne kontinentalne destinacije, kao i daljnjim mogućnostima rasta i razvoja u tom smjeru. Ciljevi istraživanja obuhvaćaju analizu postojećeg stanja turizma, otvorenost i stajališta lokalnog stanovništva u tom kontekstu te prijedloge daljnjeg razvoja turizma u skladu s dobivenim rezultatima i potencijalima. Pritom su postavljena sljedeća istraživačka pitanja:

1. Kako lokalno stanovništvo percipira sveukupni razvoj turizma na području Vukovarsko-srijemske županije?
2. Kako lokalno stanovništvo percipira različite učinke turizma u kontekstu održivog razvoja na području županije?
3. U kojoj mjeri i na koji način lokalno stanovništvo iskazuje zadovoljstvo i podršku turizmu Vukovarsko-srijemske županije?

Metode korištene pri obradi tematike diplomskog rada su: analiza i sinteza, komparativna metoda, metode indukcije i dedukcije, deskripcije te deskriptivne statistike.

Kompozicija rada se, osim uvoda i zaključka, sastoji od pet dijelova. U prvom dijelu rada je objašnjena veza između turizma i održivog razvoja kroz povezivanje koncepcije održivog razvoja s ulogom lokalnog stanovništva u turističkom razvoju. Nakon toga je, u drugom dijelu analizirano trenutno stanje u Vukovarsko-srijemskoj županiji u sklopu čega su obrađena opća obilježja te su analizirane ponuda i potražnja. U trećem poglavlju su predstavljeni i opisani rezultati provedenog istraživanja, odnosno stavovi lokalnog stanovništva. Čvrto poglavlje obuhvaća SWOT analizu. Na kraju, prije samog zaključka, su iznesene ključne smjernice budućeg razvoja za navedeno područje istraživanja.

1. Turizam i održivi razvoj

Održivost turizma je pojam koji se počeo pojavljivati tek kada su posljedice masovnosti i neodrživog razvoja turizma postale vidljive, odnosno problematične. Prvo što se može uočiti kod takvih destinacija je pretjerana saturacija, narušavanje granica nosivosti kapaciteta, degradacija prirodnog okoliša i zagađenje voda. Ono što se često ne vidi je nezadovoljstvo i narušena kvaliteta života lokalnog stanovništva, ugrožavanje flore i faune, pa i njihovo postepeno nestajanje te niz povezanih posljedica. Sprječavanje budućih društvenih i ekoloških problema u turističkim destinacijama uvelike ovisi o sadašnjem ponašanju turista prema prostoru koji posjećuju i ljudima koji žive na istome tijekom cijele godine.

1.1. Konceptija održivog razvoja

U suprotnosti od prijašnjeg razvoja turizma kada je u središtu bila ekonomska dobit, održivi razvoj polazi od četiri načela koja moraju biti obuhvaćena, a to su: ekološka održivost, sociokulturna održivost, ekonomska održivost i tehnološka održivost, pri čemu valja naglasiti da je upravo sinergija između navedenih aspekata ključna za održivi razvoj. Današnje čovječanstvo je dio biosfere koja se mijenja iznimno brzo, stoga njegova budućnost ovisi o tome kakvu ekonomiju će stvoriti u narednim desetljećima prolazeći kroz sve posljedice klimatskih promjena i koliko će se taj razvoj ekonomskih sustava uskladiti s vanjskim okolišem, a upravo je na razvoju i njegovu preusmjeravanju naglasak kod postizanja održivosti.¹ Budući da je održivi razvoj često poistovjećivan sa zaštitom okoliša, odnosno samo ekološkom održivošću, potrebno je razlučiti te pojmove.

Ekološka održivost je uži pojam od održivog razvoja i podrazumijeva razvoj čovječanstva u skladu s prirodom i njezinom mogućnošću apsorpiranja štetnih tvari.² Dakle, turizam bi se trebao razvijati na način da ne onečišćuje više negoli to receptivna destinacija može podnijeti, odnosno apsorbirati, da se minimalno ugrožava lokalna flora i fauna te da se

¹Meadowcroft i drugi. *Whats next for sustainable development?*, 23

²Vujić i drugi. *Održivi razvoj turizma*, str 16.

minimalno onečišćuju zrak i vode te u skladu sa životom i vrijednostima lokalnog stanovništva. Organizacija odlaganja otpada također predstavlja veliki i kompleksan problem za čije je dugotrajno rješavanje potrebna konstantna suradnja jedinica lokalnih samouprava s jedinicama regionalne samouprave, te državnim i europskim regulativama.

Ekonomska održivost ne može biti jedina dimenzija razvoja, no ne smije se niti izostaviti jer ona utječe na blagostanje sadašnjih i budućih generacija što se očituje kroz stabilnost cijena, punu zaposlenost i gospodarski rast koji je povezan s kvalitetom okoliša.³ Upravo će ekonomski rast i viši standard utjecati na ekološku osviještenost i očuvanje te pravilno vrednovanje prirodnih resursa. Tehnološka održivost također mora biti uključena da bi se govorilo o održivom razvoju, a osobito zbog brzine razvijanja i unapređivanja tehnoloških rješenja u svim područjima te sve većeg broja zastarjelih tehnologija od kojih može biti više štete nego koristi, kako za prirodni okoliš, tako i za ljude. Još jedno načelo koje je od iznimne važnosti za bolje razumijevanje svrhe ovog rada je sociokulturna održivost jer inicira razvoj koji je usklađen sa sustavom vrijednosti i kulturnim bogatstvima ljudi na koje taj razvoj utječe.⁴ Stanovništvo koje ostaje i nakon odlaska turista u destinaciji, ne bi trebalo biti osiromašeno u bilo kojem smislu niti bi se trebale pretjerano nametati vrijednosti suprotne od onih s samim kojima žive.

Slijedom navedenog, valja istaknuti kompleksnost održivog razvoja kao dugotrajnog procesa kojeg je potrebno konstantno usavršavati. Također treba ukazati na nužnu sinergiju različitih područja kako bi se jednako razvijale sve navedene dimenzije održivosti. Navedenim se vodila i Republika Hrvatska pri definiranju Strategije razvoja održivog turizma do 2030. godine koja je usklađena s nacionalnom razvojnom strategijom i temeljnim dokumentima i politikama Europske unije i Republike Hrvatske, a čija vizija navodi da je Hrvatska u 2030. godini sigurna zemlja prepoznatljivog identiteta i kulture sa očuvanim resursima te kvalitetnih životnih uvjeta i jednakih prilika za sve.⁵ Jasno je vidljiva poruka o uvažavanju načela održivosti pri planiranju budućeg razvoja turizma, a Strategija će još biti spomenuta u četvrtom poglavlju rada.

³Črnjar i Črnjar. *Črnjar. Menadžment održivoga razvoja : ekonomija-ekologija-zaštita okoliša*, 96-99

⁴Vujić i drugi. *Održivi razvoj turizma*, 17

⁵Strategija razvoja održivog turizma do 2030. godine, https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/full/2023_01_2_18.html (pristupljeno: 14.6.2023.)

1.2. Uloga lokalnog stanovništva u turističkom razvoju

Nakon razlučivanja masovnog i održivog turizma treba razjasniti poveznicu sa lokalnim stanovništvom. S obzirom da je bilo koji drugi način razvoja turizma osim održivog neprihvatljiv, uloga ključnih dionika ne smije biti zanemarena. Wanner i Pröbstl-Haide su 2019. dionike definirale kao ljude koji žele sudjelovati u regionalnom razvoju i koji mogu imati izravne ili neizravne koristi od razvoja te regije. Već kod planiranja razvoja turizma, potrebno je uključiti što više dionika od kojih se ističu: turisti, poduzetnici, razne lokalne zajednice i udruge, turističke zajednice, javni sektor, ali i lokalno stanovništvo.⁶ Od iznimne je važnosti upoznati stajališta lokalnog stanovništva prema razvoju turizma kako bi se izbjegli negativni učinci turizma koji se u konačnici mogu očitovati u averziji prema turistima i narušenoj kvaliteti života lokalnog stanovništva te prekomjernom iscrpljivanju raspoloživih resursa. Ukoliko lokalno stanovništvo nije dovoljno osviješteno o prednostima koje im može donijeti razvoj turizma ili o različitim oblicima turizma koji su pogodni za određeno područje, neće pokazati niti zainteresiranost za uključivanje u turizam, odnosno neće biti svjesni da mogu pridonijeti razvoju turizma i postati dio turističke ponude. Stoga je potrebno educirati ljude o turizmu koji je održiv i donosi različite koristi, upoznati ih sa načinima na koji se i sami mogu uključiti u cijelu priču, a osobito kada je riječ o destinacijama kojima turizam nikada nije predstavljao primarnu aktivnost.

Ubrzani razvoj turizma sa sobom donosi ispreplitanje različitih kultura, običaja, navika i osnovnih životnih vrijednosti. Koliko god to može biti dobro za razvoj tolerancije, širenje vidika i poštivanje različitosti, toliko može i narušavati već postavljene vrijednosti i kulturu lokalnog stanovništva pri čemu isti na kraju mogu razviti odbojnost, odnosno averziju prema turistima. Poradi izbjegavanja takvog scenarija, važno je uključiti lokalno stanovništvo u planiranje i razvoj turizma. S druge strane, turizam koji uzima u obzir i ekonomske i društvene i ekološke kriterije može značajno doprinijeti ekonomskom rastu, očuvanju destinacija, stabilnim i kvalitetnim radnim mjestima te rješavanju problema sezonalnosti i javno-privatnog partnerstva.⁷

⁶ Wanner, Alice, i Ulrike Pröbstl-Haider. "Barriers to stakeholder involvement in sustainable rural tourism development—Experiences from Southeast Europe," 2

⁷ Streimikiene, Dalia, et al. "Sustainable tourism development and competitiveness: The systematic literature review," 262

Krajinović, Hodak i Vlahov su zaključili da su neke od većih prepreka za održivi razvoj turizma u Vukovarsko-srijemskoj županiji slaba osviještenost lokalne zajednice o vrijednim resursima i atrakcijama te nedostatna suradnja svih dionika pri planiranju turizma iako je tu uočen napredak. Njihovo istraživanje je pokazalo da 55,2% ispitanika smatra da bi podizanje svijesti lokalne zajednice pozitivno utjecalo na razvoj turističke ponude, dok samo 13% njih vidi suradnju pružatelja usluga kao uspješnu.⁸ Također su istaknuli kao jedan od većih problema etničku nejednakost i neslaganje lokalnih vlasti u tom pogledu. Nužno je pronalazjenje zajedničkog rješenja s nacionalnim manjinama.

Tema brojnih istraživanja jesu upravo etničke različitosti i jake segregacije u školama na području grada Vukovara.⁹ Pa je tako istraživanjem iz 2019. autor je došao do zaključka da djeca i sama doživljavaju i grade podijeljenu zajednicu odrastajući u uvjetima etnički segregiranog školskog sustava te kao glavni problem navode tumačenja ratnih događanja koja se međusobno isključuju.¹⁰ Zaključeno je i da se odbojnost prema zajedničkom modelu školovanja postepeno smanjuje, a izraženije je kod pripadnika srpske nacionalne manjine te se ističe nužnost suradnje lokalnih hrvatskih i srpskih političkih predstavnika, kao i veća angažiranost Države kako bi sustav odgoja i obrazovanja u gradu Vukovaru postao pokretačem konačnog oporavka ratom ranjene zajednice i prevladavanja podjela.¹¹ Ozbiljnost navedenog problema je neupitna ukoliko se stavi u kontekst održivog razvoja i postizanja blagostanja svih stanovnika te u konačnici i posjetitelja koji će biti suočeni s različitim tumačenjem povijesti, tenzijama i sličnim nelagodnostima.

⁸ Krajinović, Vanja, Danijela Ferjanić Hodak, i Antonio Vlahov. "Obstacles of community-based tourism development in Vukovar-Srijem county." 398

⁹ Matić, Nina. „Socijalna sigurnost na primjeru Vukovara,“ BABIC, Dragutin. "Materijalni i sociopsihološki čimbenici (re) konstrukcije lokalnih zajednica nakon ratnih sukoba (prostori posebne državne skrbi)," Olujčić, Valentina. „Obrazovanje nacionalnih manjina na materinjem jeziku u RH: primjer srpske nacionalne manjine.“

¹⁰ Marojević, Ante. „Podijeljene zajednice i obrazovanje,“ 3

¹¹ Ibidem, 69

2. Analiza stanja Vukovarsko-srijemske županije

Kako bi se kvalitetno provela analiza stanja i planova za budući razvoj turizma, potrebno je prethodno proučiti obilježja destinacije, u ovom slučaju cijele županije. Klimatska obilježja, povijesna zbivanja, prometni pravci, dosadašnji razvoj gospodarstva, kao i djelatnosti kojima se stanovništvo bavilo u prošlosti i kojima se bavi obilježja su koja sačinjavaju ključne preduvjete za kvalitetno planiranje budućeg razvoja. Isto tako, potrebno je proučiti kretanja stanovništva Vukovarsko-srijemske županije te dosadašnje turističke aktivnosti i ponudu turističkih atrakcija, događaja i objekata.

2.1. Opća obilježja

Na krajnjem sjeveroistoku Republike Hrvatske smjestila se Vukovarsko-srijemska županija spajajući tako ravnice Slavonije i brežuljke Srijema, a graniči sa Republikom Srbijom sjeveru te Bosnom i Hercegovinom na zapadu. Zbog povoljnog prometnog položaja, nalazišta nafte i plina te plodne meliorizirane zemlje oduvijek je bila u središtu trgovanja ali i raznih bitki. Uz Dunav i Savu koje je okružuju, na ovom području se nalaze i rijeke: Bosut, Vuka, Spačva, Biđ, Berava i Studva. Prevladava povoljna umjerena kontinentalna klima s toplim ljetima i hladnijim zimama. Ukupna površina županije je 2.448 kilometara kvadratnih metara s malim visinskim razlikama, a obogaćena je sa 150.000 hektara oranica gdje je najplodnija zemlja crnica. Osim oranica, veliko bogatstvo su i očuvane stare šume pretežito hrasta lužnjaka, a zauzimaju površinu od 70.000 hektara.¹²

Kroz povijest je područje Županije bilo prepoznato kao potencijal za trgovinu na što je utjecala i prometnost Dunava, kao i povezanost sa drugim dijelovima Europe.¹³ Navedeni preduvjeti su povoljno utjecali na razvoj poljoprivrede koja je bila glavna gospodarska grana od samih početaka razvoja gospodarstva na tom području. Još se u doba Rimljana počinju razvijati zanimanja poput krojača, kovača, stolara, tesara, lađara i zidara, a izvori iz razdoblja

¹² Službena stranica Vukovarsko-srijemske županije: <https://www.vusz.hr/info/osnovni-podaci>, (pristupljeno: 4.8.2023.)

¹³ Živić, Vinko. „Čimbenici gospodarskog razvoja vukovarskog područja od kraja 19. stoljeća do početka Prvog svjetskog rata,“ 8

osmanskih osvajanja ukazuju na tadašnji privredni život poput postojanja raznih obrta (mlinari, mesari, brijači, ribari i slično), prava vezanih uz ribolov, prijevoz i carinu.¹⁴ Nakon osmanske vlasti i dugog perioda obilježenog dinamičnim migracijskim kretanjima, izmjenama u vjerskom i političkom sustavu i ratnim događanjima, počinje lagani oporavak teritorija u sklopu Habsburške Monarhije. Upravo razdoblje koje je uslijedilo je uvelike utjecalo i na sadašnji gospodarski, vjerski i etnički sastav te brojne ostavštine u vidu kulturno-povijesnih znamenitosti poput dvorca Eltz u Vukovaru i dvorca Odescalchi u Iloku. Gospodarski potencijali današnjice se očituju u očuvanim prirodnim resursima, vodnim tokovima i povoljnom zemljopisnom položaju, te bogatoj kulturnoj, povijesnoj i eno gastronomskoj baštini.

Jedna od posebnosti ovog područja su brojna velika sela u kojima živi po više tisuća stanovnika, pa tako Vukovarsko-srijemska županija ima ukupno 84 naseljena mjesta, koja u organizacijskom pogledu čine gradovi Vukovar, Ilok, Vinkovci, Županja i Otok te 26 općina.¹⁵ Svako mjesto donosi svojevrzne posebnosti.

Grad Vukovar je središte županije i ljudima je uglavnom poznat po svojoj teškoj prošlosti. Većina ljudi nije ni svjesna koliko se taj grad razvija i raste iz godine u godinu. Uz Vukovar se veže i Vučedolska kultura koja je ime dobila po lokalitetu Vučedol gdje su otkrivene radionice za preradu bakra, karakteristične kuće (megaron) i prekrasna keramika, koju naročito karakteriziraju bijeli stilizirani ukrasi na crnoj podlozi.¹⁶ Od poznatih osoba uz Vukovar se veže nobelovac Lavoslav Ružička. Dan grada obilježava se 3. svibnja na blagdan sv. Filipa i Jakova

Grad Ilok je poznat kao najistočnija točka Republike Hrvatske, a u pjesmama je opisan kao mjesto „gdje Dunav ljubi nebo.“ Također je poznat po vjekovima dugoj tradiciji vinogradarstva koja spaja najfinija vina sa jedinstvenom kuhinjom ovog područja te srednjovjekovnoj jezgri grada. Na brežuljcima Fruške Gore vinogradi se sade još od Ilira i rimskog doba, a do današnjeg doba su vinogradarstvo i vinarstvo jedna su od glavnih

¹⁴ Ibidem, 9

¹⁵ Službena stranica Vukovarsko-srijemske županije, <https://www.vusz.hr/info/osnovni-podaci>, (pristupljeno 15.8.2023.)

¹⁶ Službena stranica grada Vukovara, <https://www.vukovar.hr/grad-vukovar>, (pristupljeno: 12.8.2023.)

gospodarskih grana ovog kraja.¹⁷ Uz Ilok se veže poznati hrvatski veslač Damir Martin koji je dvostruki europski i svjetski prvak. Dan grada slavi 23. listopada

Grad Vinkovci je najstarije naseljeno mjesto u Europi koji se smjestio na rijeci Bosut. Područje današnjih Vinkovaca i njegove bliže okolice ljudi nastanjeno je već oko sedam tisuća godina pa je prepoznatljiv utjecaj različitih kultura, a čak dva rimska cara su bila iz Vinkovaca (Valens i Valentinijan).¹⁸ Od poznatih osoba treba spomenuti Josipa Runjanina i Ivana Kozarca. Dan grada se slavi 20. srpnja.

Županja je gradić uz rijeku Savu koji je poznat kao kolijevka hrvatskog nogometa i tenisa te po nekadašnjoj tvornici šećera.¹⁹ Od poznatih ličnosti valja izdvojiti Dawida Schwarza koji je izumio cepelin. Dan grada se slavi 25. kolovoza.

Otok je gradom postao tek 2006. godine što ga čini najmlađim gradom u Hrvatskoj, a i svoje turističke potencijale je tek odnedavno ističe.²⁰ Područje grada raspolaže brojnim turističkim potencijalima poput prirodnih ljepota, kompleksa hrastovih šuma, očuvanog ruralnog područja, mnogobrojnih kulturnih vrijednosti te bogate folklorne baštine.²¹ Dan grada se slavi 13. srpnja.

Brojne i složene migracijske struje koje su zadesile teritorij današnje Vukovarsko-srijemske županije još od kršćanskih ratova stvorile su heterogenu etničku sliku slavonskog i srijemskog prostora koji je za brojnih vojnih akcija bivao i ekonomski i demografski osiromašivan. Nakon toga je uslijedio postepeni demografski oporavak kroz 18. i 19. stoljeće.²² Početkom dvadesetog stoljeća Vukovarsko-srijemska županija imala je 125 569 stanovnika od čega su Hrvati činili 52,6%, Srbi 18,1%, Nijemci 17,0%, Mađari 7,1%, Rusini i Ukrajinci 1,4%, Slovaci 1,2% te ostali (i nepoznato) 2,6%.²³ Nakon toga broj stanovnika kontinuirano raste (1948. 152.472 stanovnika, a 1991. godine 231.241) do 2001. godine.²⁴

¹⁷ Službena stranica grada Iloka, <https://www.ilok.hr/o-iloku/>, (pristupljeno: 12.8.2023.)

¹⁸ Službena stranica grada Vinkovaca, <https://grad-vinkovci.hr/hr/povijest-grada>, (pristupljeno 12.8.2023.)

¹⁹ Službena stranica grada Županje, <https://zupanja.hr/o-zupanji/povijest-sporta-u-zupanji/>, (pristupljeno: 12.8.2023.)

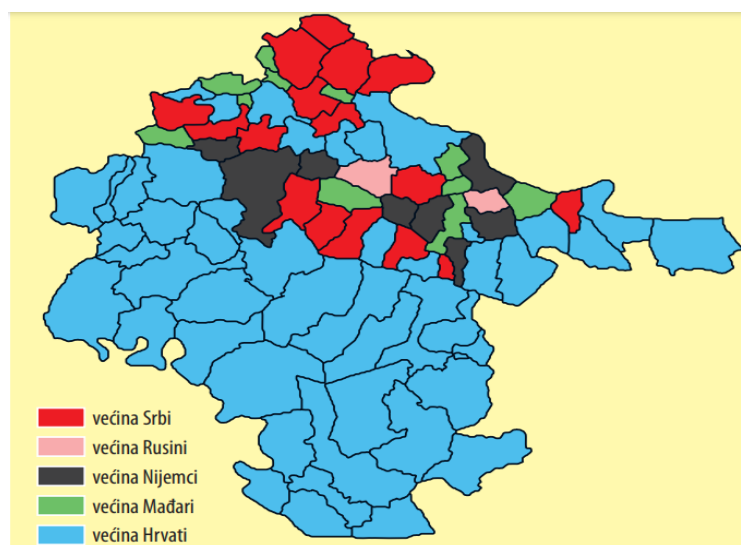
²⁰ Službena stranica Vukovarsko-srijemske županije, <https://www.vusz.hr/novosti-na-jave-i-sluzbene-obavijesti/dan-grada-otoka> (pristupljeno: 29.8. 2023.)

²¹ Službena stranica grada Otoka, <https://otok.hr/hr/turizam>, (pristupljeno: 12.8.2023.)

²² Živić, Dražen, i Ljiljana Dobrovšak. "Etnodemografski razvoj Vukovarsko-srijemske županije," 56

²³ Ibidem, 58

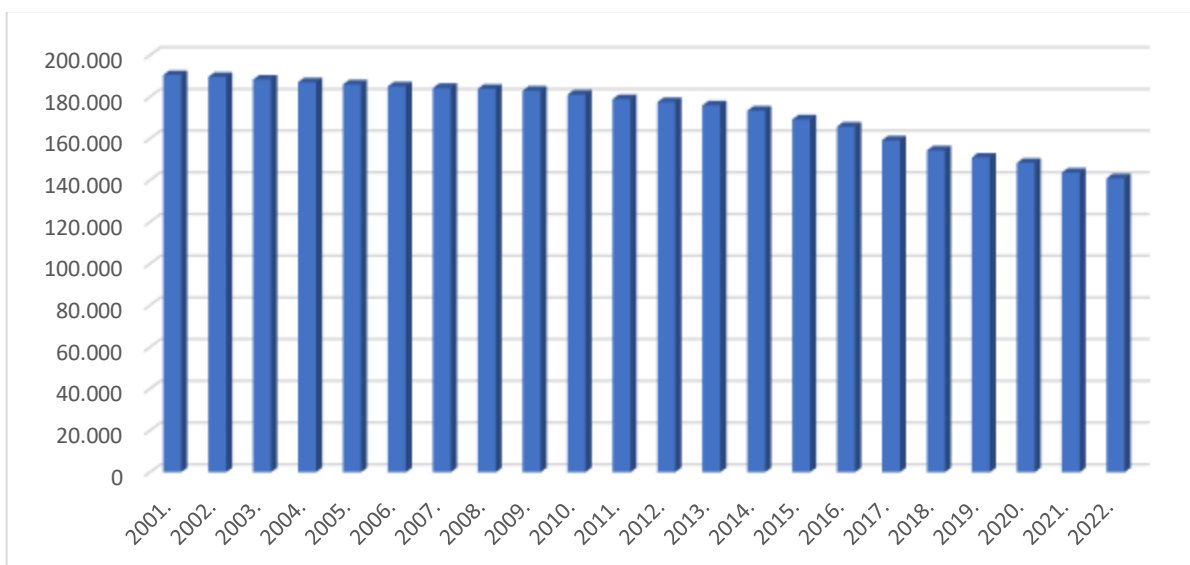
²⁴ Ibidem, 56

Slika 1: Karta naselja Vukovarsko-srijemske županije po etničkoj pripadnosti iz 1900. godine
 Izvor: Živić, Dražen, and Ljiljana Dobrovšak. "Etnodemografski razvoj Vukovarsko-srijemske županije," str. 58.

Na području županije živi 144.113 stanovnika prema posljednjem popisu stanovništva iz 2021. godine. Kada se pogledaju brojke iz prethodnih popisa (2001. godine broji 204.768 stanovnika, a 2011.godine 179.521 stanovnika),²⁵ mogu se uočiti loše demografske karakteristike, odnosno konstantno smanjivanje broja stanovništva. Naime ovaj dio Hrvatske se u više navrata susretao sa snažnim valovima iseljavanja. Ljudi odlaze u druge krajeve Hrvatske, odnosno u druge zemlje Europe ili svijeta u potrazi za boljim životnim standardom i kvalitetom života, a radi se pretežito o mladom radno sposobnim i školovanim stanovništvom pa se županija suočava i sa starenjem stanovništva.

²⁵ Državni zavod za statistiku, Popisi stanovništva, <https://dzs.gov.hr/popisi-stanovnistva/421>, (pristupljeno: 25.2.2023.)

Grafikon 1: Procjena stanovnika sredinom godine 2001. - 2022.

Izvor: Državni zavod za statistiku, statistika u nizu, <https://podaci.dzs.hr/hr/statistika-u-nizu/>, (pristupljeno 7.9.2023.)

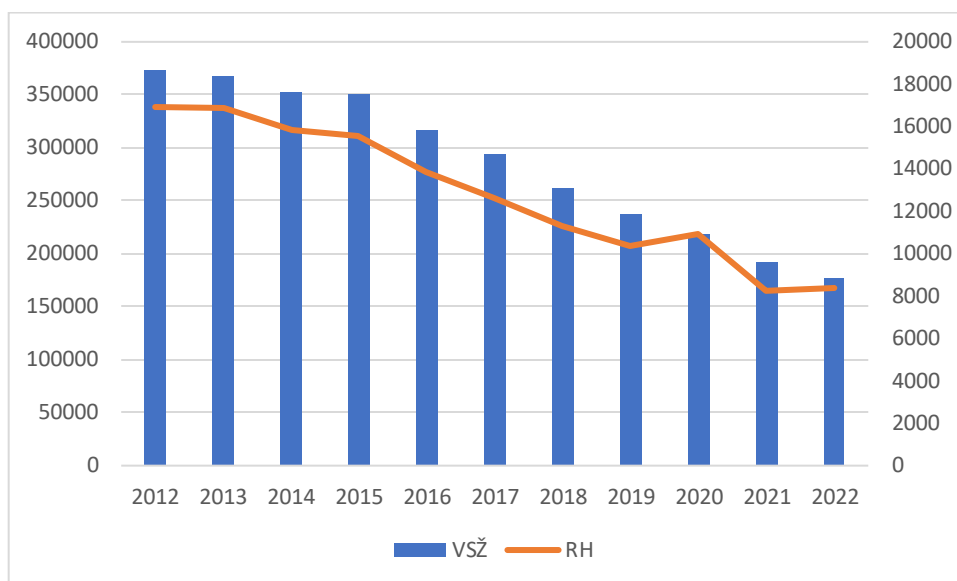
Grafikon 1 ukazuje na kontinuirano smanjivanje stanovništva još od 2001. godine. Međutim vidljivo je da nakon 2013. godine kreću valovi iseljavanja odnosno nagli padovi u broju stanovnika što se može povezati s ulaskom u Europsku uniju što je olakšalo pronalazak posla i izvan zemlje, a ne samo u urbanijim područjima Hrvatske. Vidljiva je značajna razlika između početka i kraja promatranog razdoblja, odnosno najmanji broj stanovnika sredinom 2022. godine (141.025).

Tablica 1: Broj doseljenih i odseljenih u 2001., 2011. i 2021. godini

Godina	Doseljeni	Indeks	Odseljeni	Indeks
2001.	4367		4667	
2011.	2711	62	3950	85
2021.	3307	122	4568	116

Izvor: izrada autorice prema podacima DZS-a

Priložena tablica pruža uvid u broj doseljenih i odseljenih u županiji po razdobljima redovitog popisivanja stanovništva. Pa se tako može primijetiti da je 2011. u odnosu na 2001. godinu doselilo 38% manje ljudi no u 2021. se može uočiti poboljšanje (22% više u odnosu na 2011.). S druge strane, odselilo se 15% manje stanovnika u 2011. u odnosu na 2001. dok se u 2021. stanje pogoršalo (16% više u odnosu na 2011.) Navedeno potvrđuje dinamične migracijske kretnje.

Grafikon 2: Kretanje broja nezaposlenih 2012. - 2022. (RH i VSŽ)

Izvor: izrada autorice prema podacima HZZ-a, <https://statistika.hzz.hr/Statistika.aspx?tipIzvjestaja=2>

Iz priloženog grafikona je jasno vidljiv trend smanjenja broja nezaposlenih, kako u Republici Hrvatskoj, tako i u Vukovarsko-srijemskoj županiji. Valja istaknuti kako je taj broj konstantno rastao do 2013. godine što se može povezati s već spomenutim ulaskom Hrvatske u Europsku Uniju i smanjenjem broja stanovništva. Uočljiv je i nagli porast broja nezaposlenih u 2020. godini što se može povezati s pojavom krize vezane uz covid-19 pandemiju. Već u 2021. se smanjuje broj nezaposlenih što dokazuje da su potpore za zadržavanje radnih mjesta utjecale na oporavak u ovome smislu. S druge strane, u Vukovarsko-srijemskoj županiji se nije dogodio nagli porast broja nezaposlenih što se može povezati s efikasnijim upravljanjem u kriznim situacijama.

Tema iseljavanja stanovništva je aktualna već neko vrijeme i u znanstvenim krugovima, kako za područje cijele Hrvatske, tako i za pojedine dijelove zemlje. Tako su Žanić, Miletić i Bendra 2019. proveli istraživanje na temu Kvalitete života mladih na području Vukovarsko-srijemske županije u suvremeno doba demografske krize gdje su ispitanici bili učenici trećih i četvrtih razreda srednjih škola. Rezultati istraživanja pokazali su da 35,8% ispitanih srednjoškolaca želi ostati živjeti u sadašnjem ili nekom drugom mjestu unutar županije, dok 32,1% želi živjeti u drugim krajevima zemlje, a čak 32,1% njih već u

srednjoj školi znaju da žele napustiti Republiku Hrvatsku.²⁶ Istim istraživanjem zaključeno je da mladi nemaju povjerenja u ključne institucije što utječe na osjećaj nemogućnosti zaposlenja nakon školovanja te također navode svoje šanse zaposlenja u županiji slabima, što u konačnici dovodi do migracija.²⁷ Potrebno je provoditi još ovakvih istraživanja jer upravo ona približavaju osnovne razloge nezadovoljstva životom, no bilo bi poželjno uzeti više ciljnih skupina poput studenata ili mladih osoba do 30 godina.

Tablica 2: Obrazovna struktura stanovništva po dobnim skupinama 2011. i 2021.

dobna skupina	Bez škole		Osnovna škola		Srednja škola		Visoko obrazovanje	
	2011	2021	2011	2021	2011	2021	2011	2021
15-19	37	18	8845	5462	2442	2520	0	2
20-29	96	77	1454	612	18673	11344	2888	3849
30-39	97	69	4281	867	14974	10393	2876	4485
40-49	157	62	6686	2794	15060	12031	2621	2732
50-59	315	85	8097	4879	13061	13567	2663	2447
60 i više	4485	1291	15793	16259	9966	18740	3041	5050
ukupno:	5187	1602	45156	30873	74176	68595	14089	18565

Izvor: Izrada autorice prema podacima DZS-a, <https://podaci.dzs.hr/hr/podaci/stanovnistvo/popis-stanovnistva/> i https://web.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2016/SI-1582.pdf, (pristupljeno 14.8.2023.)

Iz tablice 1 vidljiv je blagi porast visoko obrazovanog stanovništva u 2021. godini u odnosu na 2011. Međutim uočljiv je pad broja stanovnika koji imaju samo osnovnoškolsko i/ili srednjoškolsko obrazovanje što bi se djelomično moglo objasniti već spomenutim problemom iseljavanja stanovništva.

Vukovarsko-srijemska županija, kao i grad Vukovar se mogu smatrati svojevrsnom poreznom oazom jer je oslobođen određenih poreznih davanja prema Zakonu o područjima posebne državne skrbi. Stanovnici su oslobođeni poreza ovisno o skupini potpomognutog područja kojoj pripadaju.²⁸

²⁶ Žanić, Mateo, Geran Marko Miletić, i Ivana Bendra. "Kvaliteta života mladih iz Vukovarsko-srijemske županije u uvjetima suvremene demografske krize," 201

²⁷ Ibidem, 206

²⁸ Zakon o područjima posebne državne skrbi, NN 86/08, 57/11, 51/13, 148/13, 76/14, 147/14, 18/15, 106/18, <https://www.zakon.hr/z/471/Zakon-o-podru%C4%8Djima-posebne-dr%C5%BEa-vne-skrbi>

Vukovarsko-srijemska županija, a osobito grad Vukovar pretrpjeli su teška ratna razaranja tijekom Domovinskog rata i takve činjenice treba uzeti u obzir kod budućeg planiranja i gospodarskog razvoja. Nemilosrdna razaranja su osim stravičnih brojki i prizora stradalih, sa sobom nosile i teško oštećene jezgre gradova, a negdje i u potpunosti uništene te već spomenute etničke različitosti koje su prisutne i nakon 30 godina. Grad Vukovar je tada potpuno uništen, a pristup obnovi polazio je od stajališta da gradu treba vratiti njegove prepoznatljive točke, odnosno stare zgrade, trgove i ulice kojima će rekonstruirane barokne građevine grada na Dunavu ponovno ocrtati kao dio zapadnoeuropskog kulturnog kruga.

2.2. Analiza ponude

Bogatstvo kulturno povijesnom baštinom, tradicijom i običajima te očuvanom prirodom je temelj za izgradnju kvalitetne turističke ponude na ovom području. Međutim, još uvijek su to sve nedovoljno valorizirani resursi. Nematerijalna kulturna baština je je zaštićena na ovom području a to su prije svega: bećarac, svatovac, šetana kola Slavonije, proljetni ophodi filipovčice, umijeće izrade tradicijskih ženskih frizura, umijeće sviranja na tamburici, umijeće izrade slavonskog kožnog prsluka i tradicionalne vunene odjeće, umijeće izrade slavonskog kulena, umijeće izrade zlatoveza.²⁹

Uz brojne šume i rijeke, neke od najznačajnijih prirodnih atrakcija su pješčani otok Ada u Dunavu koji je glavno izletišta Vukovaraca, a nekada je bila i kupalište i Park šuma Adica koja bi projektom „Čarobna šuma“ trebala postati i sportsko rekreacijski park s novom drvenom šetnicom. Izletnički brodovi su u ponudi u Iloku, Nijemcima, Otočkim virovima (na solarni pogon) te u Andrijaševcima. Spačvanski bazen koji je dio ekološke mreže Natura 2000 smješten je u porječju rijeka Spačve i Studve, a čini najveći pošumljeni prostor hrasta lužnjaka u Europi s ukupnom površinom od 51000 hektara.³⁰ Uz dvije spomenute rijeke, ovom šumom teče i Bosut pa se mjestimično pojavljuju močvare, a takvo okruženje stvara idealan dom brojnim biljnim i životinjskim vrstama. Projektom „Vrata Spačvanskog bazena

²⁹ Lista zaštićenih nematerijalnih kulturnih dobara, <https://www.visitvukovar-srijem.com/hr/sto-vidjeti-i-dozivjeti/etno/> (pristupljeno: 20. 2. 2023.)

³⁰ Drvni klaster Slavonski hrast, <https://slavonski-hrast.com/spacvanski-bazen-najveca-suma-hrasta-u-europi/#>, (pristupljeno 15.8.2023.)

– Izgradnja i opremanje Bioekološko – edukacijskog centra „Virovi“ otvoren je 2021. navedeni centar, a planira se i stvaranje novih sadržaja na ovom području kako bi se upotpunio doživljaj i privuklo posjetitelje.³¹ Nedaleko od spomenutog centra nalazi se i prirodna znamenitost Bošnjački Vjerovi koji su nastali kao mrtvi rukavac rijeke Save kada je ona mijenjala svoje korito.³² Promatračnica ptica u Nijemcima je jedinstvena atrakcija.

Osim prirodnih bogatstava, duga povijest i prisutnost prvih civilizacija, a potom i različite vladavine su ostavile za sobom brojne znamenitosti. Jedna od najnaprednijih prapovijesnih kultura koja je živjela između 3.000 i 2.500 godine prije Krista smjestila se u Vučedolu čiji su ostaci keramičke proizvodnje pronađeni na spomenutom lokalitetu nedaleko od Vukovara te indoeuropski kalendar Orion pronađen u Vinkovcima.³³ Na tom lokalitetu se nalazi muzej Vučedolske kulture. Od muzeja sa područja županije se još ističu Zavičajni muzej Stjepan Gruber i galerija Veliki kraj u Županji, Zavičajni muzej u Nijemcima, Slavonska kuća i Šumarski muzej u Bošnjacima, muzej Cvelferije u Drenovcima, gradski muzeji Vukovar, Vinkovci i Ilok, Franjevački muzej Vukovar te rodna kuća Ivana Kozarca u Vinkovcima.

Vukovarski nokturmo je jedinstven proizvod koji je objedinio sve lokacije grada koje su stradale u Domovinskom ratu, odnosno spomen mjest:³⁴

- ☀ Muzejski prostor: mjesto sjećanja u bolnici u čijim su podrumskim prostorijama rekonstruiran život nekoliko stotina ranjenika i bolničkog osoblja
- ☀ Memorijalno groblje žrtava iz Domovinskog rata je najveća masovna grobnica u Europi nakon Drugog svjetskog rata, prepoznatljivo je sa svojih gotovo tisuću bijelih križeva
- ☀ Spomen dom Ovčara je mjesto stradanja mnogih civila i ranjenika za vrijeme rata gdje je u spomen žrtvama napravljen i memorijalni centar.
- ☀ Memorijalni centar domovinskog rata u prostorima vojarne otvoren je za sve i može se dobiti kronološki uvid u događaje vezane za Domovinski rat
- ☀ Spomen dom branitelja Trpinjska cesta je zgrada napravljena u obliku čvrsto stisnute šake koja simbolizira otpor

³¹ Službena stranica Otočkih virova, <https://virovi.hr/hr/o-nama>, (pristupljeno 15.8.2023.)

³² Službena stranica Općine Bošnjaci, <https://www.bosnjaci.hr/sto-posjetiti/>, (pristupljeno 15.8.2023.)

³³ Službena stranica TZ Vukovarsko-srijemske, <https://www.visitvukovar-srijem.com/hr/sto-vidjeti-i-dozivjeti/bogata-starim-kulturama/> (pristupljeno 15.8.2023.)

³⁴ Službena stranica turističke zajednice grada Vukovara, <http://turizamvukovar.hr/istrazite/vukovarski-nokturno/>, (pristupljeno: 15.8.2023.)

☀ Središnji križ na ušću Vuke u Dunav je podignut za sve žrtve koje su pale za slobodnu Hrvatsku, a napravljen je od bračkog i istarskog kamena

Vukovarski vodotoranj koji nosi titulu hrvatskog zajedništva jer je primio preko 600 izravnih pogodaka, a od 2020. otvoren je za posjetitelje kao muzej. Također valja spomenuti da je član World Federation of Great Towers, uz svjetski poznate tornjeve kao što su Eiffelov toranj, Empire State Building, Burj Khalife.³⁵

Prisutnost različitih kultura kroz povijest i duga tradicija su utjecale na oblikovanje prepoznatljive gastronomije koja se ističe svojim pikantnim okusima i to su prvenstveno kulen, kulenova seka, šunka, čobanac, meso crne svinje, bečarska satrica, dinstani kupus s kobasicama ili krvavicama, sataraš i slično. Usko vezane uz kulinarsku tradiciju su svinjokolje karakteristične za ovo područje pa je lako zaključiti da tamošnja prehrana bazira na svinjskom mesu i suhomesnatim proizvodima, a daleko su poznati i čvarci. Uz bogatstvo rijeka nezaobilazna je i ponuda ribljih jela kao što su fiš paprikaš, šaran na rašljama te som, smuđ i šaran na razne načine. Pripremaju se i brojna jela od tijesta poput lepinja ili langošica i iločke čvarkare a od slastica su najpoznatiji salenjaci, tačci, domaći rezanci sa sirom, makom ili orasima te makovnjača i orehnjača.

Slika 2: Prepoznatljive delicije slavonske i srijemske gastronomije

Izvor: <https://croatia-hotspots.com/2017/09/gastronomija-turisticki-proizvod-hrvatske/>

³⁵ Vukovarski vodotoranj, <https://vukovarskivodotoranj.hr/vukovarski-vodotoranj-2/>, (pristupljeno: 15.8.2023.)

S ciljem promicanja posebnosti ove kuhinje, nastao je i projekt „Okusi Srijema i Slavonije“ u kojeg je, uz županijsku udrugu kuhara i stručne suradnike, uključeno i osam ugostiteljskih objekata: Villa Lenije, restoran Orion, Hotel Lav, restoran Gondola, Hotel Dunav, Iločki podrumi, Acin salaš i restoran Aquarius.³⁶ Uz prepoznatljivu kuhinju se skladno veže i tradicija vinogradarstva, a zanimljivo je da su u Iloku još 1710. godine prve trsove traminca zasadili već spomenuti Odescalchiji.³⁷ U 2023. godini postoje 32 vinarije na području Vukovarsko-srijemske županije od čega se 23 nalazi u Iloku, a od kojih je 14 s kušaonicama.³⁸ Vinogradarstvo je pozitivno utjecalo na razvoj brojnih manifestacija ali i vinskih cesta od kojih je najpoznatija ona u Iloku, a specifična je po tome što se gotovo sve vinarije nalaze u naselju. Tu su još i Iločki dani berbe grožđa, dani jagoda i pjenušca i brojni slični događaji. Iako je Hrvatska općenito poznata po raznim rakijama, na ovom području je pečenje rakije dio gotovo svakog dvorišta, pa se tako razvila i tematska ruta „Put voćne kapi“ čiji su nositelji u tim običajima prepoznali i gospodarsku djelatnost.³⁹ Dio te priče su brojni OPG-ovi iz Bošnjaka, Cerne, Iloka, Starih Mikanovaca, Tovarnika, Opatovca i Marinaca kod kojih se mogu degustirati i kupiti razni likeri i rakije. Zavičajnici je tematska ruta nastala kao projekt u suradnji sa Sveučilištem u Zagrebu te Grafičkim fakultetom iz Zagreba, a koja prikazuje najznačajnije osobe koje su rođene ili su živjele na području županije:⁴⁰

- ☀ Vukovar: Lavoslav Ružička
- ☀ Ilok: sv. Ivan Kapistran i Nikola Iločki
- ☀ Vinkovci: Ivan Kozarac
- ☀ Županja: Melita Lorković, Mladen Pozajić, Srećko Albini, Ivo Balentović

Pored raznih događaja vezanih uz grožđe i vino, odvijaju se i brojne druge manifestacije. U rujnu 2023. godine će se održati 58. po redu Vinkovačke jeseni koje su definirane kao čuvar izvornoga načina života prilagođen suvremenom svijetu te kao smotra koja teži trajnoj

³⁶ Službena stranica TZ Vukovarsko-srijemske županije, <https://srijem-slavonija.eu/hr/sto-vidjeti-i-doživjeti/tematske-rute/okusi-srijema-i-slavonije/>, (pristupljeno 11.8.2023.)

³⁷ Službena stranica TZ Vukovarsko-srijemske županije, <https://www.visitvukovar-srijem.com/hr/sto-vidjeti-i-doživjeti/bogata-vinom-i-gastronomijom/>, (pristupljeno: 11.8.2023.)

³⁸ Ibidem

³⁹ Ibidem, <https://www.visitvukovar-srijem.com/hr/sto-vidjeti-i-doživjeti/tematske-rute/put-voćne-kapi/>, (pristupljeno 15.8.2023.)

⁴⁰ Ibidem, <https://www.visitvukovar-srijem.com/hr/sto-vidjeti-i-doživjeti/tematske-rute/zavičajnici/>, (pristupljeno 22.8.2023.)

afirmaciji izvornoga kulturno-umjetničkoga narodnoga stvaralaštva koje je utemeljeno na bogatoj baštini naroda Vinkovačkoga kraja i cijele Hrvatske.⁴¹ Tradicija koja je stara više od pola stoljeća uvijek donosi nešto novo uz stare običaje pa se tako ove godine nagrađuje najljepše uređena okućnica za vrijeme trajanja manifestacije s ciljem poticanja lokalnog stanovništva na sudjelovanje u njegovanju jedinstvenog identiteta.

Slika 3: Mimohod povodom Vinkovačkih jeseni

Izvor: <https://lokalni.vecernji.hr/gradovi/u-deset-dana-vinkovackih-jeseni-nastupit-ce-8000-sudionika-16130>

Od tradicionalnih manifestacija treba istaknuti još:⁴²

- ☀ Šokačko sijelo koje se održava od 1968. u Županji koji se sastoji od folklornih večeri, izložbi, predstava, izbora najljepše djevojke u narodnoj nošnji „Šokački cvit“ i slično
- ☀ Vinkovo u Iloku koje se održava u siječnju (na blagdan sv. Vinka), a označava kraj zime pri čemu se posvećuju vinogradi za bolji rast i prinos u novoj godini, a sve je popraćeno pjesmom i hranom
- ☀ Bećarfest u Babinoj Gredi je festival bećarca koji je uvršten u UNESCOvu listu nematerijalnih kulturnih dobara, a održava se ljeti u sklopu manifestacije Nema sela nad Babine Grede

⁴¹ Službena stranica manifestacije Vinkovačke jeseni, <https://vinkovackejeseni.hr/o-nama/>, (pristupljeno 22.08.2023.)

⁴² Službena stranica TZ Vukovarsko-srijemske županije, <https://www.visitvukovar-srijem.com/hr/događanja-i-manifestacije/manifestacije/kruh-nas-svagdasnji--zetva-i-vrsidba-u-proslosti.2722.html>, (pristupljeno 22.8.2023.)

- ☀️ Konji bijelci je treća najstarija manifestacija u Hrvatskoj koja se tradicionalno održava tijekom lipnja u Babinoj gredi
- ☀️ Divan je kićeni Srijem njeguje tradicijsku kulturu, folklorno naslijeđe i identitet zapadnog Srijema kroz razna tradicijske aktivnosti ali i sportska natjecanja s obje strane granice

Od događaja i manifestacija kroz cijelu godinu, grad Vukovar ima nešto ravnomjerniju ponudu od ostatka županije:⁴³

- ☀️ Vukovarsko lutkarsko proljeće koje je nastalo u ratnim godinama kao ideja da se napravi nešto za najmlađe. Održava se svake godine prije Velikog tjedna, a uprizori se desetak predstava.
- ☀️ Festival cvijeća koji se održava u centru grada krajem travnja.
- ☀️ SVI zaJEDNO HRVATSKO NAJ je festival koji se održava od 2018. godine, a predstavljaju se kulturno-turističke specifičnosti cijele Hrvatske
- ☀️ Festival glumca je festival glume, glumačkog umijeća i glumačke osobnosti koji se održava od 1994. u Hrvatskom domu Vukovara
- ☀️ VukovArt – luka umjetnosti je manifestacija koja od 2016. dovodi street art majstore iz cijelog svijeta da obogate Vukovar suvremenom umjetnošću.
- ☀️ Međunarodni dan Dunava se obilježava krajem lipnja a sastoji se od niza aktivnosti poput fišijade, natjecanja u vožnji brodicama i čamcima, u ribolovu i slično.
- ☀️ DunavArt festival promiče vrijednosti kulturne baštine, vinskog i gurmanskog bogatstva te približava podunavske zemlje Hrvatskoj
- ☀️ Vukovar Film Festival se održava od 2007. godine na najpoznatijim vukovarskim lokacijama, a uklopljena je i gastro ponuda nacionalnih manjina.
- ☀️ Vukovarski etno sajam se održava u rujnu uz bogat kulturno-umjetnički program.

Pogodna geografska i reljefna obilježja su pogodovala razvoju pješćakih i biclističkih staza i ruta. Opisana kao „skriveni biser na Dunavu“ koji omogućuje putovanje kroz vrijeme, kulturu i način života, te primjer održivog turizma u Europi, 2016./2017. godine je destinacija Vukovar-Vučedol-Ilok pobijedila na nacionalnom izboru u temi Kulturni turizam

⁴³ Službena stranica TZ grada Vukovara, <https://turizamvukovar.hr/dozivate/manifestacije/>, (pristupljeno 7.9.2023.)

za Europsku destinaciju izvrsnosti (EDEN)⁴⁴ Nešto što uvelike pridonosi održivom načinu razvoja turizma je povezanost cijele županije biciklističkim stazama koje prolaze kroz gradove, sela i šume, uz rijeke i poznate atrakcije. Međusobno je povezano pet biciklističkih ruta koje spajaju južni dio Vukovarsko-srijemske županije sa sjevernoistočnim dijelom, a neke od njih su i dio puta Eurovelo 6.⁴⁵

Treba spomenuti i brojna sportsko-rekreacijsku ponudu koja nije u dovoljnoj mjeri promovirana od strane turističkih zajednica, kao što su moto događaji, vožnje zaprežnim kolima, ribolov, paintball, boćanje, jahanje, aktivnosti na vodi i raznovrsni sportski događaji rekreativnog duha. Svako mjesto ima svoje sportsko-rekreativne posebnosti, a većina ih ima i sportske klubove, fitness centre, auto-moto društva te športsko-ribolovna društva. Od posebnosti valja istaknuti Aerodrom Sopot u Vinkovcima koji ima i svoj zrakoplovni klub Vrabac te Hipodrom Velike livade koji se nalazi u Županji. U nastavku je priložena tablica s prepoznatljivim sportskim građevinama na području županije.

Tablica 3: Popis sportske infrastrukture

Vrsta infrastrukture	Građevina	Lokacija
Sportske dvorane	Sportska dvorana Lapovci, Streljana SD, Sokolski dom(borilačke sportovi)	Vinkovci
	Sportska dvorana Borovo Naselje	Vukovar
	Sportska dvorana	Ivankovo
	Sportska dvorana	Ilok
	Sportska dvorana	Županja
Nogometni stadion	HNK Cibalia - Gradski stadion	Vinkovci
	Stadion NK Dilj, Gradski stadion, Stadion NK Vuteks-Sloga, Gradski stadion Borovo Naselje, Stadion NK Radnički	
	Stadion NK Bedem	Ivankovo
	Stadion NK Graničar	

⁴⁴ European Destinations of Excellence, <https://www.europeanbestdestinations.com/destinations/eden/vukovar>, (pristupljeno: 25.2.2023.)

⁴⁵ Službena stranica TZ Županije, <https://www.visitvukovar-srijem.com/hr/sto-vidjeti-i-dozivjeti/biciklizam/>, (pristupljeno: 28.2.2023.)

Tablica 4: Struktura turističke ponude po mjestima

	Stadion NK Radnički	Županja
	Stadion NK Frankopan	Andrijaševci
	Stadion NK Fruškogorac	Ilok
	NK Otok-Nogometni stadion Martin Spajić Dida	Otok
	Kompleks stadion s teniskim terenima; Stadion Slakovci, Nogometni stadion Gatina	Stari Jankovci
Atletske staze(tartan)	Atletski stadion	Vukovar
	Atletska staza na HNK Cibalia	Vinkovci
Plivališta	Bazeni Lenije	Vinkovci
	Plivalište	Vukovar
Sportsko - rekreacijski centri	Sportsko-rekreacijski centar Lijeva Bara, Društveni klub za sport i rekreaciju, Športsko-rekreacijski centar Trpinjska cesta, Sportski objekti Vukovar	Vukovar
	Sportski centar Frankopan	Andrijaševci
Teniski tereni	Teniski tereni	Vinkovci
	Tenis centar, TK Borovo Naselje, Teniski tereni Borovo	Vukovar
	TK Ilok	Ilok
	TK Privlaka	Privlaka
	TK Županja, Teniski tereni	Županja

Izvor: izrada autorice prema Strategiji razvoja sporta u Vukovarsko-srijemskoj županiji 2022.-2028.

U nastavku je priložena tablica u kojoj se mogu vidjeti najznačajnija obilježja turističke ponude po mjestima pa tako Vukovar i Vinkovci obiluju kulturno-povijesnim bogatstvima. Županja, Otok i Bošnjaci lovnim i ribolovnim turizmom.

	Ilok	Vinkovci	Vukovar	Županja	Otok i Bošnjaci	Ostala mjesta
Povijest i kultura	Srednjovjekovna jezgra, dvorac Odescalchi, vrata Hrvatske	Kolijevka Europe, barokna jezgra i orion kalendar,	Barokna jezgra ,rodna kuća Lavoslava Ružičke dvorac Eltz, vodotoranj, arheološki lokalitet Vučedol,	Čardak, zavičajni muzej Stjepan Gruber	Arheološko nalazište Virgrad, Otočka suvara, šumarski muzej Bošnjaci, Slavonska kuća Bošnjaci	Muzej Cvelferije, Zavičajni muzej Nijemci
Gastro	Restorani: Stari podrum, Villa Iva	Restoran Lamut, Šokački stan	Restoran Vrške, konoba Megaron	Buffet Štagalj, restoran Sava	Restoran Aquarius Bioekološko- edukacijski centar	Restoran Gondola, Acin Salaš,
Sport i rekreacija	Biciklistička ruta Dunav, golf teren, Softball, pješačko planinarske rute	Biciklistička ruta Bosut. Tenis, rekreativno letenje (Vrabac)	Biciklistička ruta Dunav, tenis. Rekreativno letenje (Borovo)	Biciklistička ruta Sava, kolijevka nogometa i tenisa	Biciklistička ruta Virovi, veslačke rute, šahovski klub Bošnjaci,	Centar za promatranje ptica Nijemci, Eurovelo ruta, Adrenalinški park Cerna, Adrenalinški park Bosut
Lov i ribolov	Športsko-ribolovna udruga Šaran	Uzgajalište divljači Kunjevci	Zajednica športsko-ribolovnih udruga	Ribolov (deverika, šaran, amur, štuka, som, smuđ)	ŠRD Virovi, ŠRD Starovirac	Lovište Spačva
Tematske rute	Iločka vinska cesta, Zavičajnici	Zavičajnici, Living history	Zavičajnici, Vukovarski nokturno	Zavičajnici, „Cesta zlatne niti“	„Put voćne kapi“ Stope sv. Martina	„Idemo u Srijem“, „Put voćne kapi“, Stope sv. Martina
Priroda	Šetnica uz Dunav	Vožnja eko mobilima	Park šuma Adica, otok Ada	Šetnica uz Savu	Poučne šumske staze	Vožnja Bosutom i Spačvom

Izvor: izrada autorice prema službenim stranicama turističkih zajednica cijele županije⁴⁶

⁴⁶ Službena stranica TZ Vukovarsko-srijemske županije, <https://www.visitvukovar-srijem.com/hr/sto-vidjeti-i-doživjeti/bogata-starim-kulturama/>, Službena stranica TZ grada Vukovara, <https://turizamvukovar.hr/>, <https://visitvinkovci.com/>, Službena stranica grada Županje, <https://www.tz-zupanja.hr/>, Službena stranica grada Iloka, <https://turizamilok.hr/>, Službena stranica TZ Nijemci, <https://tz-opcinanijemci.hr/>, Službena stranica TZ Babine Grede, <https://tz-babina greda.hr/>, (Pristupljeno: 22.8.2023.)

Riječna krstarenja u Hrvatskoj započela su izgradnjom prvih putničkih pristaništa u Vukovaru i Iloku pa su se prve ozbiljne brojke pristajanja riječnih kruzera na Dunavu zabilježile već od 2004. godine kada je u Vukovarsko pristanište pristalo 57 riječnih kruzera.⁴⁷ Od tada putnička pristaništa na Dravi i Dunavu bilježe kontinuirani rast, uz iznimke na rijeci Dravi tijekom izrazito niskih vodostaja.

Na ukupno 137 km plovnog puta rijeke Dunav kroz teritorij Republike Hrvatske i četiri uređena putnička pristaništa za prihvat riječnih kruzera, može se zaključiti da su infrastrukturni preduvjeti za razvoj riječnih krstarenja relativno ostvareni.⁴⁸ Od 2022. godine je u tijeku i priprema projekta za izgradnju vertikalne obale u luci Vukovar.⁴⁹

Slika 4: Primjer karte programa riječnog krstarenja

Izvor: preuzeto iz Analiza riječnih krstarenja Republike Hrvatske <https://srijem-slavonija.eu/files/file/pdf/Analiza-riječnih-krstarenja.pdf>

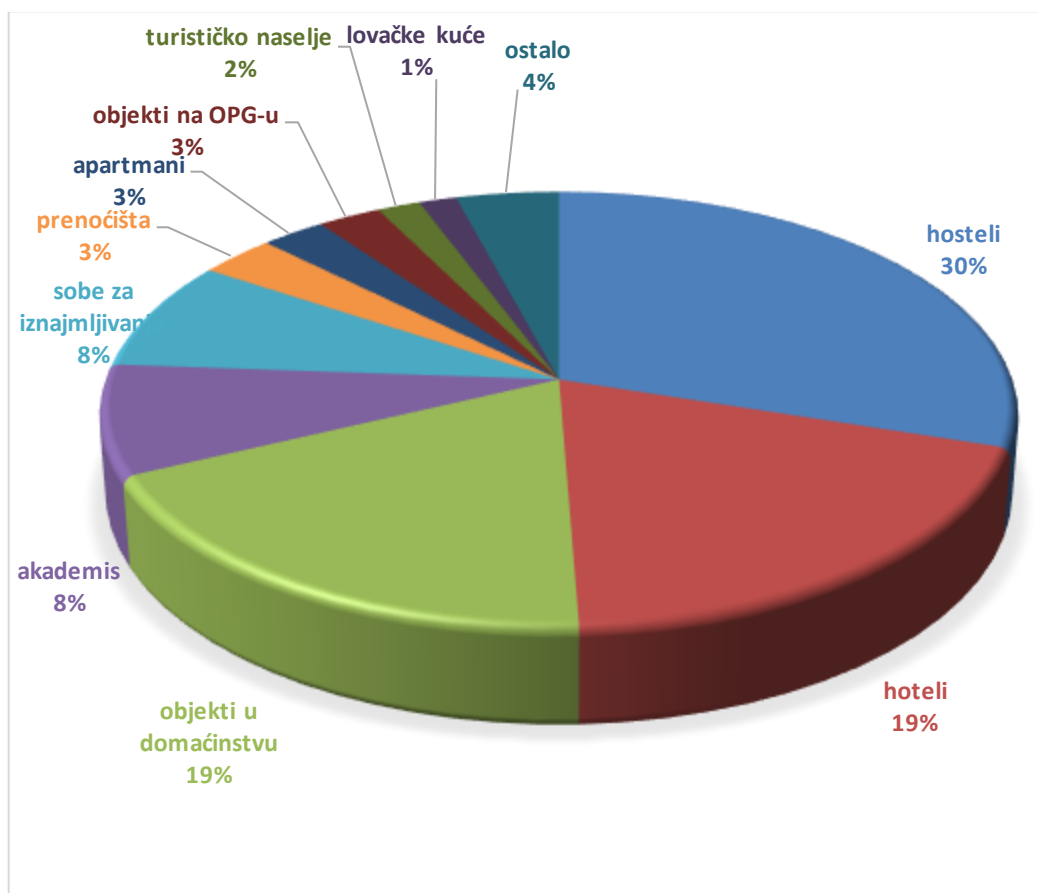
Na slici 4 je prikazana karta rute krstarenja u koju su uključene i hrvatske riječne luke. Veliki nedostatak je nedostatan bilježenje, kao i transparentnost podataka vezanih za riječni kruzing.

Bitan dio turističke ponude su, dakako smještajni kapaciteti pa je kod analize stanja nužno prikazati strukturu i kretanje istih broja istih

⁴⁷ Analiza riječnih krstarenja Republike Hrvatske, <https://srijem-slavonija.eu/files/file/pdf/Analiza-riječnih-krstarenja.pdf>, (pristupljeno: 9.9.2023.)

⁴⁸ Ibidem

⁴⁹ Lučka uprava Vukovar, http://luv.hr/?page_id=2865, (pristupljeno 9.9.2023.)

Grafikon 3: Struktura smještaja po broju postelja u 2022. godini

Izvor: Izrada autorice prema podacima turističke zajednice VSŽ

Iz priloženog grafikona jasno se može iščitati kako većinu ponuđenog smještaja u županiji čine hosteli s udjelom od 30%, hoteli s udjelom od 19% te objekti u domaćinstvu koji čine 19% ponude smještaja. U nastavku će biti vidljivo kako se broj smještajnih objekata i postelja mijenjao od 2016. godine.

Tablica 5: Broj smještajnih objekata i postelja 2016. - 2022.

GODINA	SMJEŠTAJNI OBJEKTI	POSTELJE
2016	75	1915
2017	99	2203
2018	99	2203
2019	150	2479
2020	174	2516
2021	190	2661
2022	210	2766

Izvor: Izrada autorice prema podacima od TZ

Odmah se primjećuje konstantan rast, kako smještajnih objekata (porast od 280% u odnosu na 2016.), tako i postelja i to od 144,44% u odnosu na 2016. godinu, što ukazuje na rast ponude smještaja.

Analiza ponude je ukazala na konstantan rast i širenje ponude. Naravno, covid-19 kriza je izazvala određeni stupanj stagnacije ali ne u značajnoj mjeri, kao što je to bio slučaj u priobalnoj Hrvatskoj. Međutim, jako puno potencijala je još uvijek neiskorišteno s obzirom na prirodna i kulturno-povijesna bogatstva koja se nalaze na području županije. S obzirom na gastronomske specifičnosti ovog područja, postoji još prostora za napredak u tom smjeru. Također se može uvidjeti manjkavost manifestacija jer se jedino za Vukovar može reći da održava razne manifestacije tijekom cijele godine. Primjetno je da se većina manifestacija odvija tijekom ljetnih mjeseci, no u nastavku rada će se pokazati da su upravo u tom periodu prisutne slabije turističke aktivnosti.

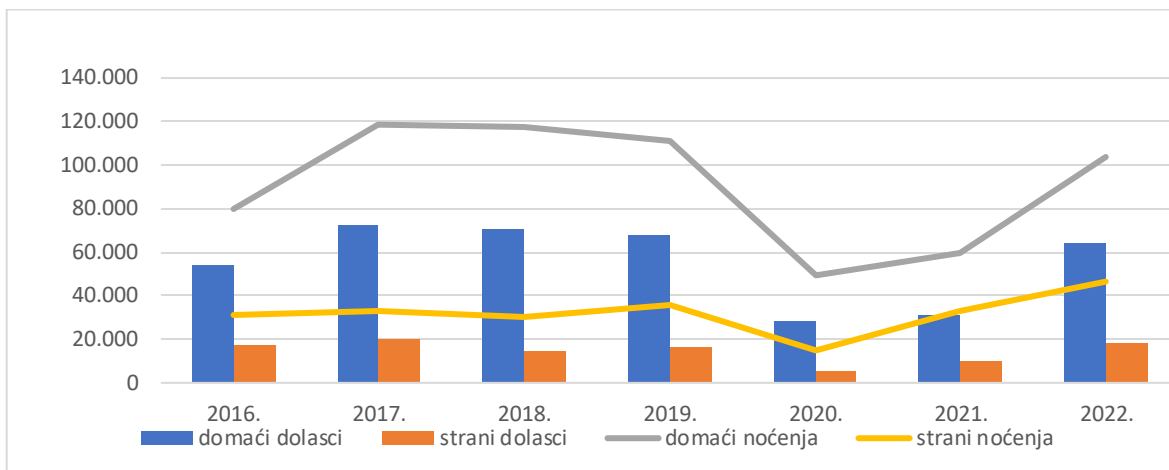
2.3. Analiza potražnje

Analiza potražnje pruža bolji uvid u profil turista koji preferiraju određenu destinaciju pa iz tog razloga može biti od pomoći pri planiranju budućeg razvoja i određivanju prioriteta unaprjeđivanja turističke ponude. Potražnju Vukovarsko srijemske županije još uvijek uvelike sačinjava domaće stanovništvo i to se jednim dijelom može povezati s brojnosti posjetitelja na Dan sjećanja na žrtve Domovinskog rata i Dan sjećanja na žrtvu Vukovara i Škabrnje kada posjetitelji dolaze iz različitih dijelova Hrvatske i šire kako bi bili dio kolone sjećanja. U tom kontekstu treba spomenuti i Projekt Posjet učenika osmih razreda Vukovaru obvezna je terenska nastava iz predmeta Povijest za učenike osmih razreda svih osnovnih škola u Republici Hrvatskoj koji se kontinuirano provodi od školske godine 2016/2017.⁵⁰

U nastavku je priložen grafikon kretanja dolazaka i noćenja domaćih i stranih gostiju 2016. – 2022. Iz grafikona se može vidjeti konstantna razlika u udjelu domaćih i stranih turista u ukupnim dolascima i noćenjima, a u 2019. je vidljivo blago povećanje kod udjela stranih turista. Slijedi nagli pad dolazaka i noćenja u 2020. godini prouzrokovan pandemijom

⁵⁰ Službena stranica Ministarstva hrvatskih branitelja Republike Hrvatske, <https://branitelji.gov.hr/memorijalni-centar-domovinskog-rata-vukovar/806> (pristupljeno: 14.8.2023.)

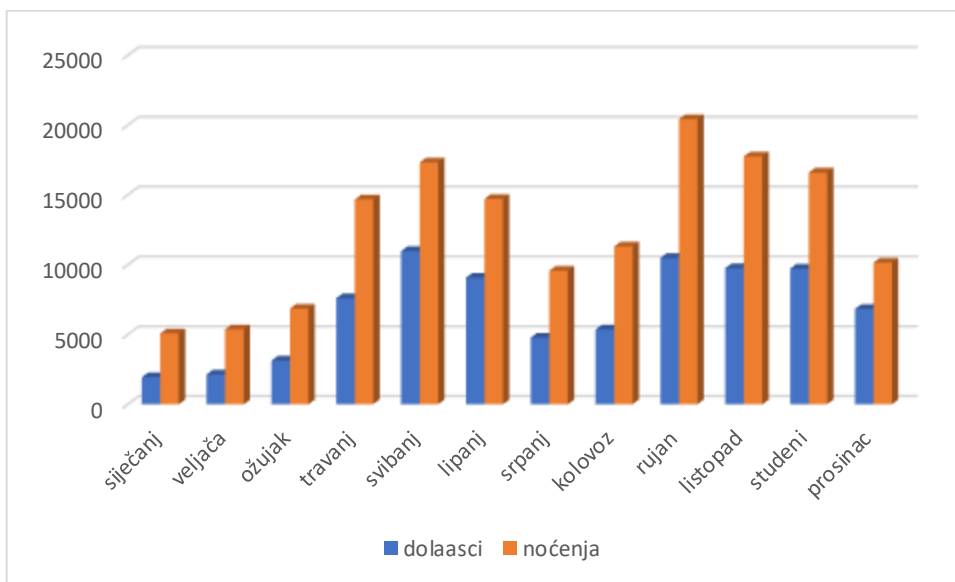
covid-19 virusa, no blagi oporavak se javlja već u sljedećoj godini, a trend rasta se nastavlja i u 2022. godini.

Grafikon 4: Dolasci i noćenja domaćih i stranih turista 2016. - 2022.

Izvor: Izrada autorice prema podacima iz godišnjih izvještaja TZ

Međutim, potrebno je analizirati dolaske i noćenja po pojedinim mjesecima kako bi se utvrdilo razdoblje najveće, odnosno najmanje posjećenosti pa je tako u nastavku prikazana distribucija dolazaka i noćenja po mjesecima u 2022. godini.

Grafikon 5: Broj dolazaka i noćenja po mjesecima u 2022. godini

Izvor: izrada autorice prema podacima TZ Vukovarsko-srijemske županije

Može se uočiti kako je županija najposjećenija u proljeće i jesen pa je tako najveći broj dolazaka bio u svibnju (10973), nakon čega slijedi postepeni pad pa naglo povećanje u rujnu (10047) koje se održava na približnoj razini kroz listopad (9749) i studeni (9712). S

druge strane, rekordni broj noćenja je zabilježen u rujnu (20427) i listopadu (17752), a slijede svibanj (17319) i studeni (16597). Najslabije posjećeni mjeseci su siječanj (1934 dolaska i 5073 noćenja) i veljača (2141 dolazak i 5361 noćenje).

U sljedećoj tablici se jasno može vidjeti raspodjela dolazaka i noćenja u županiji, odnosno po gradovima. Važno je napomenuti da podaci za grad Otok ne postoje jer je to najmlađi grad koji tek unazad par godina bilježi početke turističke aktivnosti, a 2023. je zajedno s općinom Bošnjaci osnovao turističku zajednicu.

Tablica 6: Dolasci i noćenja po mjestima u 2022. godini

	Dolasci		Noćenja	
	Domaći	Strani	Domaći	Strani
Vinkovci	19363	8423	34611	23228
Ilok	4631	1299	6790	2078
Županja	1417	1830	3268	3208
Nijemci	312	257	660	633
Babina greda	9	8	27	12
Vukovar	35281	4309	52358	13533
VSŽ	63871	17884	103281	46488

Izvor: izrada autorice prema podacima od TZ Vukovarsko-srijemske

Jasno je kako se većina turističkih aktivnosti odvija upravo u dva najveća grada županije pa tako Vukovar broji najviše dolazaka i noćenja domaćih turista ali je zanimljivo primijetiti kako Vinkovci imaju više stranih dolazaka i noćenja. Treba napomenuti kako dobar dio dolazaka i noćenja Vukovara čine već spomenuti paket aranžmani organizirani za škole iz cijele Hrvatske. Iz tog razloga treba zasebno promotriti podatke izuzevši spomenute ekskurzije.

Tablica 7: Dolasci i noćenja bez školskih paket aranžmana 2019. i 2022.

	dolasci 2019	dolasci 2022		noćenja 2019	noćenja 2022	Indeks 2022/2019
Domaći	36619	38283	104,54	69109	69742	100,92
Strani	16277	17719	108,86	35166	45969	130,72
Ukupno	52896	56002	105,87	104275	115711	110,97

Izvor: Izrada autorice prema podacima od TZ Vukovarsko-srijemske županije

Promotrivši podatke iz 2022. godine u odnosu na 2019. godinu, iz tablice 4 je uočljiv blagi porast u dolascima domaćih posjetitelja za 4,54%, a kod stranih nešto veći porast od 8,86%. Kada je riječ o noćenjima, kod domaćih turista je uočljiv neznatan porast od 0,92%, dok su strani turisti noćili čak 30,72% više u odnosu na 2019. godinu. Slijedom navedenog se može reći kako je primjetan oporavak od krize izazvane covid-19 pandemijom. Usporedbom podataka iz tablice 6 i tablice 7 lako je utvrditi da je udio domaćih dolazaka u sklopu ekskurzija čak 40%, dok je udio u domaćim noćenjima 32% što je potvrđuje prethodno navedenu tvrdnju da je dobar dio turističkih aktivnosti upravo od ekskurzija. Također neke škole iz susjedne Bosne i Hercegovine organiziraju slične ekskurzije pa one imaju mali udio u stranim dolascima i noćenjima.

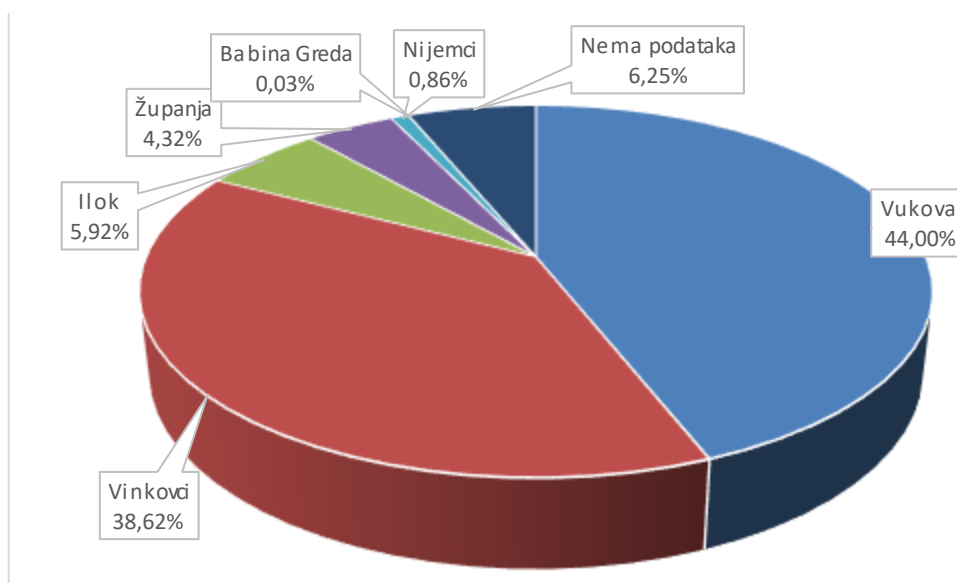
Tablica 8: Noćenja stranih gostiju po mjestima u 2022. godini

Broj noćenja	VSŽ	Vukovar	Vinkovci	Ilok	Županja	Nijemci
BiH	6938(15%)	3286(47%)	4194(60%)	166(2%)	664(9%)	139(2%)
Njemačka	5625(12%)	1048(19%)	2750(49%)	447(8%)	653(11%)	148(2%)
Slovenija	3191(7%)	536(16%)	2380(75%)	137(4%)	35(1%)	6(0,2%)
Srbija	3080(7%)	842(27%)	1396(45%)	191(6%)	231(7%)	10(0,3%)
Rumunjska	2128(6%)	364(17%)	1639(77%)	32(1%)	50(2%)	8(0,4%)
Ukrajina	2061(4%)	143(7%)	1681(81%)	12(0,5%)	93(4%)	16(0,8%)
Italija	1951(4%)	469(24%)	1109(56%)	52(3%)	101(5%)	31(1%)
Poljska	1938(4%)	540(28%)	1190(61%)	34(2%)	36(2%)	0
Austrija	1933(4%)	299(15%)	911(47%)	7(0,6%)	159(8%)	73(4%)
Bugarska	1749(3%)	276(15%)	1114(64%)	10(0,6)	188(10%)	14(0,8%)
Makedonija	1304(3%)	108(8%)	871(67%)	26(2%)	72(5%)	22(1%)
Češka	1189(2)	932(78%)	175(15%)	28(2%)	31(2%)	1(0,08%)
Španjolska	1010(2%)	76(7%)	919(84%)	78(8%)	11(1%)	4(0,4%)
SAD	1027(2%)	556(54%)	296(29%)	77(7%)	43(4%)	0

Napomena: u zagradama su prikazani udjeli pojedinog mjesta u stranim noćenjima županije, dok su u stupcu VSŽ prikazani udjeli u ukupnim noćenjima Vukovarsko-srijemske županije
Izvor: preuzeto iz Izvješća o izvršenju godišnjeg plana TZ Vukovarsko-srijemske županije, <https://www.visitvukovar-srijem.com/files/file/doc/2023/izvjesce-o-izvršenju-godisnjeg-programa-rada-za-2022-g.pdf>

U prethodnoj tablici su prikazani udjeli stranih gostiju u noćenjima Vukovarsko-srijemske županije po mjestima, a predmet razmatranja su sve zemlje čiji su državljani

ostvarili iznad tisuću noćenja u 2022. godini. Većina potražnje stranih gostiju realizirana je u Vinkovcima što je već spomenuto, dok je za Čehe i Amerikance glavna receptivna destinacija bila Vukovar. Ilok i Nijemce najviše posjećuju gosti iz Njemačke, a Županju gosti iz susjedne Bosne i Hercegovine te Njemačke. Uzevši u obzir da su navedeni podaci za 75% stranih noćenja može se reći kako Vukovarsko-srijemsku županiju posjećuje puno različitih emitivnih tržišta ali u manjoj brojnosti dolazaka.

Grafikon 6: Udio mjesta u ukupnim noćenjima u 2022.

Izvor: izrada autorice prema podacima od TZ Vukovarsko-srijemske županije.

Iz grafikona 4 se može uočiti kako se većina turističke potražnje ostvaruje u Vukovaru s udjelom od 44% te Vinkovcima s udjelom od 38,62% prema podacima iz 2022. godine. Slijede ih Ilok (5,92%) i Županja (4,32%) te naposljetku općine Nijemci i Babina greda s udjelom manjim od 1%. Treba napomenuti da za čak 6,25% noćenja nisu dostupni podaci gdje su ostvarena. U ovom kontekstu treba spomenuti i manjkavost praćenja turističkih pokazatelja u manjim mjestima.

Analizom potražnje je utvrđeno da Vukovarsko-srijemsku županiju daleko najviše posjećuje domaće stanovništvo od čega se veliki udio odnosi na paket aranžmane posjeta osnovnoškolaca. Stranci više preferiraju grad Vinkovce koji najviše posjećuju, a od emitivnih tržišta su najznačajnija su Bosna i Hercegovina, Njemačka, Slovenija i Srbija.

Također se može zaključiti da se većina ukupnih turističkih aktivnosti događa u gradovima Vukovaru i Vinkovcima koja su ujedno i dva najveća središta županije.

3. Rezultati istraživanja

Za potrebe pisanja ovog rada provedeno je anketno istraživanje o stavovima i mišljenjima lokalnog stanovništva o trenutnom i budućem razvoju turizma na području Vukovarsko-srijemske županije. Upitnik je kreiran u četiri dijela, a sastoji se od ukupno 334 pitanja. Čestice upitnika su sastavljene izučavanjem dosadašnjih istraživanja koja su se bavila sličnom tematikom na različitim geografskim područjima te problematikom razvoja Vukovarsko-srijemske županije. Demografska pitanja su prvi dio upitnika koja služe za utvrđivanje socio-demografskih karakteristika ispitanika.⁵¹ Drugi dio upitnika se odnosi na zadovoljstvo lokalnog stanovništva životom na području županije pri čemu su uvaženi i aspekti sigurnosti, te etički aspekti.⁵² Nadalje, treći dio se odnosi na učinke koje turizam može imati na lokalno područje i stanovništvo gdje su za svaki pojedini učinak ispitanici označavali stupanj slaganja.⁵³ Četvrti dio upitnika se odnosio na uključenost i podršku budućem razvoju turizma pri čemu željeni rezultat bio uvid u zainteresiranost za uključenost u turizam, zadovoljstvo radom nadležnih institucija te ocjena turizma u odnosu na ostale djelatnosti te stupanj podrške razvoju pojedinog specifičnog oblika turizma.⁵⁴

Anketiranje je trajalo od početka ožujka do kraja lipnja 2023. godine, a ukupno je sudjelovalo 183 ispitanika od čega njih 10 ne živi na području županije pa je ukupni realni uzorak 173. Upitnik je distribuiran turističkim zajednicama s područja Županije od kojih su

⁵¹ Čestice preuzete i prilagođene prema: Horvat, Elena. Mogućnosti razvoja održivog turizma na području Grada Samobora.

Magdić, Roberta. "Stavovi i mišljenja lokalnog stanovništva o razvoju turizma u gradu Slunju."

⁵² Čestice preuzete i prilagođene prema: Woo, Eunju, Hyelin Kim, and Muzaffer Uysal. "Life satisfaction and support for tourism development." Jepson, Allan, Raphaela Stadler, and Neil Spencer. "Making positive family memories together and improving quality-of-life through thick sociality and bonding at local community festivals and events."

⁵³ Čestice preuzete i prilagođene prema: Unurlu, Çiğdem. "The effect of place personality on resident welcoming tourist through positive and negative impacts of tourism."

Frleta, Daniela Soldić, Jelena Durkin Badurina, and Ljiljana Kaliterna Lipovčan. "Residents' perceptions of tourism in relation to their personal well-being."

Institut za turizam (2018), Ispitivanje stavova lokalnog stanovništva,

<http://www.iztztg.hr/files/file/RADOVI/KNJIGE/Stavovi-lokalnog-stanovnistva-2018.pdf>

⁵⁴ Čestice preuzete i prilagođene prema: Peters, Mike, Chung-Shing Chan, and Anita Legerer. "Local perception of impact-attitudes-actions towards tourism development in the Urlaubsregion Murtal in Austria."

ga neke objavile na svojim mrežnim stranicama pozivajući građane da ga ispune te je podijeljen poznicima putem društvenih mreža.

U nastavku su prikazani obrađeni podaci dobiveni provedenim istraživanjem. Prije svega, tu su opći demografski podaci kojima se dobiva uvid u profil ispitanika te pomažu u donošenju zaključaka.

Tablica 9: Demografski podaci ispitanika

		N	%
Dob	18-24	29	16,76%
	25-30	42	24,28%
	31-45	70	40,46%
	46-55	21	12,14%
	56 i više	11	6,36%
Status zaposlenja	Zaposlen/a	132	76,30%
	Nezaposlen/a	16	9,25%
	Student/ica	9	5,20%
	Student/ica s povremenim zaposlenjem	10	5,78%
	Umirovljenik/ca	6	3,47%
Spol	Muško	47	27,17%
	Ženko	126	72,83%
Stupanj obrazovanja	Osnovna škola	2	1,16%
	Srednja škola	68	39,31%
	Fakultet	103	59,54%
Razina prihoda kućanstva	do 1300e	61	35,26%
	1300-2000e	76	43,93%
	više od 2000e	36	20,81%
Životni prostor	Ilok	9	5,20%
	Otok	7	4,05%
	Vinkovci	65	37,57%
	Vukovar	75	43,35%
	Županja	17	9,83%

Izvor: izrada autorice prema rezultatima ispitivanja

Iz tablice 5 se može iščitati demografski profil ispitanika pa je vidljivo da je najveći broj ispitanika iz dobne skupine 31- 45 (40%), a slijedi dobna skupina 25-30 (24%) što govori da je većina ispitanika bila upravo radno sposobno stanovništvo, a u nastavku je vidljiv podatak kako je najveći broj ispitanika u radnom odnosu (76,3%), samo 9,3%

ispitanika je nezaposleno, a 11% su studenti, od kojih 5,78% rade uz studiranje, dok je samo 3,5% ispitanika umirovljeno. Nadalje, većina ispitanika je ženskog spola, odnosno njih 73%. Zanimljivo je da je čak 60% ispitanika završilo fakultet, dok je njih 39% završilo srednju školu, a 0,01% samo osnovnu školu. Kao što je i očekivano, većina ispitanika dolazi iz Vukovara (43%) i Vinkovaca (38%). Samo 20% ispitanika ima prihode kućanstva više od 2000 eura, a čak 35% ispod 1300 eura mjesečno, dok većina ispitanika (44%) živi u kućanstvima koja imaju prihode između 1300 i 2000 eura mjesečno.

Tablica 10: Zadovoljstvo životom u županiji

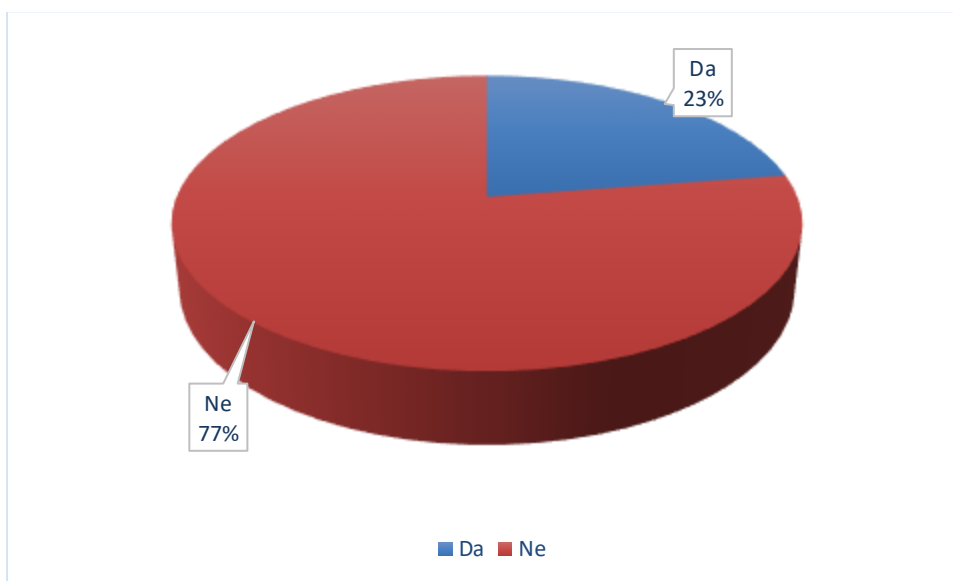
Tvrdnja	Prosječna ocjena	
Zadovoljstvo razinom prihoda	2,88	
Zadovoljstvo uvjetima stanovanja	3,70	
Zadovoljstvo osjećajem sigurnosti	3,77	
Zadovoljstvo dostupnošću infrastrukture za vanjske aktivnosti	3,19	
Jednakost prava nacionalnih manjina u odnosu na ostalo stanovništvo	Manja razina prava	9,2%
	Jednaka razina prava	42,8%
	Veća razina prava	48%

Napomena: ocjena 5 označena je tvrdnjom „U potpunosti sam zadovoljan/na“, dok je ocjena 1 označena tvrdnjom

„Uopće nisam zadovoljan/na“

Izvor: izrada autorice prema rezultatima istraživanja

Po pojedinim stavkama zadovoljstva života u županiji, ispitanici su najmanje zadovoljni osobnim prihodom (2,88). Najzadovoljniji su osjećajem sigurnosti (3,77), zatim slijede uvjeti stanovanja (3,70) i dostupnost infrastrukture za vanjske aktivnosti u koje spadaju parkovi, šetnice, sprave za vježbanje i slično (3,19). S obzirom na već istaknuti problem etničke nejednakosti i segregacije, rezultati istraživanja upućuju na jednakost prava nacionalnih manjina (42,8%), odnosno čak veću razinu u nekim slučajevima (48%).

Grafikon 7: Ekonomska korist od turizma

Izvor: izrada autorice

Grafikon 7 prikazuje da većini ispitanog stanovništva turizam ne donosi zaradu, odnosno ekonomsku korist (77,5%), dok 22,5% ispitanika ima zaradu od turizma što je donekle i očekivan rezultat. Navedeno dodatno upućuje na nedostatnu razvijenost turizma na području istraživanja.

Tablica 11: Poznavanje održivog turizma - stavovi ispitanika

Tvrdnja	Prosječna ocjena
Ovisnost RH o turizmu	4,54
Ovisnost VSŽ o turizmu	2,5
Poznavanje pojma održivog razvoja	3,7
Uloga OPG-a u održivom razvoju	4,09
Značajnost planiranja u održivom razvoju	4,46

Napomena: Ocjena 1 za prve dvije tvrdnje označava najnižu mjeru ovisnosti o turizmu, dok ocjena 5 označava izrazitu ovisnost o turizmu. Kod treće tvrdnje ocjena 1 označava izrazito slabo poznavanje pojma održivog razvoja, dok ocjena 5 označava izrazito dobro poznavanje pojma. Za preostale dvije tvrdnje ocjena 1 označava najnižu značajnost, dok ocjena 5 označava visoku značajnost uloge

Izvor: izrada autorice prema rezultatima istraživanja

Sagledavši rezultate istraživanja iz tablice 10 može se reći kako su ispitanici vrlo dobro upoznati s pojmom održivog turizma. Stajališta ispitanika o stupnju ovisnosti o turizmu za Republiku Hrvatsku u usporedbi (4,54) s Vukovarsko-srijemskom županijom (2,5) ukazuje na svjesnost stanovništva da je turizam puno slabije razvijen u njihovim krajevima, odnosno da Vukovarsko-srijemska županija ne ovisi pretjerano o turizmu. Iako

nešto slabije sigurni u poznavanje pojma održivog razvoja (3,07), ispitanici drže da je značajna uloga planiranja (4,46) te uloga OPG-ova u održivom razvoju (4,09).

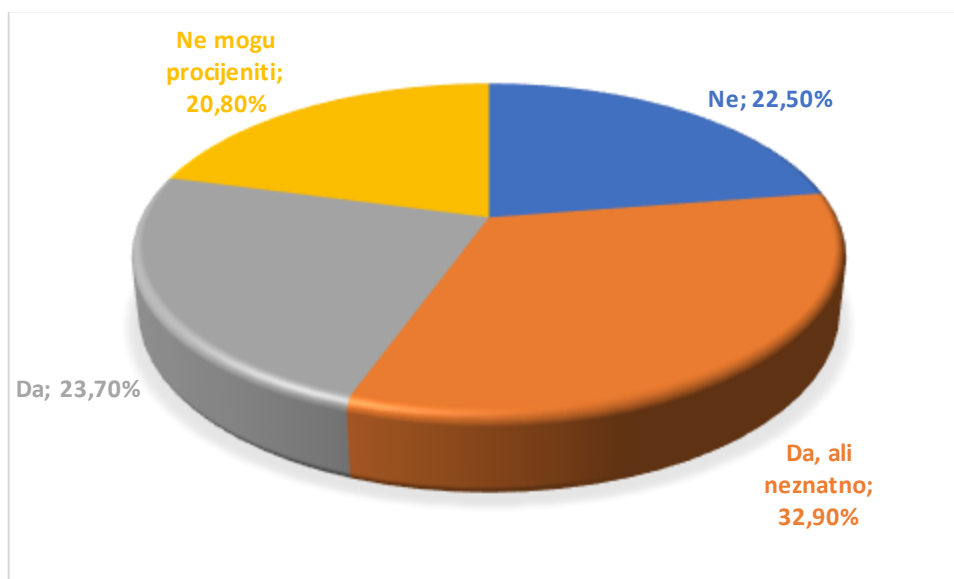
Tablica 12: Učinci turizma - stavovi ispitanika

Tvrđnja	Prosječna ocjena
Turizam uzrokuje povećanje cijena	2,13
Turizam uzrokuje onečišćenje okoliša	3,38
Turizam uzrokuje iscrpljivanje resursa	2,9
Turizam utječe na povećanje životnog standarda	3,65
Turizam doprinosi poduzetničkim inicijativama	4,03
Turizam utječe na povećanje ekološke svijesti	3,24
Turizam utječe na očuvanje prirodnih bogatstava	3,43
Turizam pozitivno utječe na očuvanje tradicije	4,22
Turizam pozitivno utječe na dostupnost i brzinu javnih usluga	3,44
Ulaganja u turizam otvaraju nova radna mjesta	3,68
Ulaganja u turizam otvaraju kvalitetna radna mjesta	3,35
Interakcija s turistima je pozitivno iskustvo	4,25
Događaji su jednako dostupni turistima i lokalnom stanovništvu	4,09

Napomena: Ocjena 1 označena je tvrdnjom „Uopće se ne slažem,“ dok je ocjena 5 označena tvrdnjom „U potpunosti se slažem“

Izvor: izrada autorice prema rezultatima istraživanja

Iz priloženih rezultata može se reći kako ispitanici prepoznaju više pozitivnih utjecaja turizma negoli onih negativnih pa tako većina ispitanika smatra da turizam doprinosi očuvanju tradicije (4,22), kao i poduzetničkim aktivnostima (4,03). Od velikog je značaja stajalište većine ispitanike koji tvrde da su zanimljivi događaji jednako dostupni lokalnom stanovništvu, kao i turistima (4,09) te da je interakcija s turistima pozitivno iskustvo (4,25) što ukazuje na otvorenost razvoju turizma u budućnosti. Međutim, u manjoj mjeri smatraju da bi nova ulaganja u turizam otvorila nova (3,68) i kvalitetna (3,35) radna mjesta. Također, manji dio ispitanika drži da turizam u Vukovarsko-srijemskoj uzrokuje povećanje cijena koje otežava dostupnost proizvoda ili usluga lokalnom stanovništvu (2,9). S druge strane, u značajnijoj mjeri smatraju da turizam uzrokuje onečišćenje okoliša (3,38).

Grafikon 8: Stavovi ispitanika o prisutnosti betonizacije u VSŽ

Izvor: izrada autorice prema rezultatima istraživanja

Također se može reći da su ispitanici svjesni negativnih učinaka (koji su u ovom slučaju većim dijelom posljedica urbanizacije), što se može vidjeti na primjeru betonizacije koju uglavnom primjećuju 56,6% ispitanika, ali gotovo 33% od ukupnog broja smatra da je to neznatna razina, dok čak 22,5% njih smatra da se njihova županija ne susreće s pretjeranom betonizacijom.

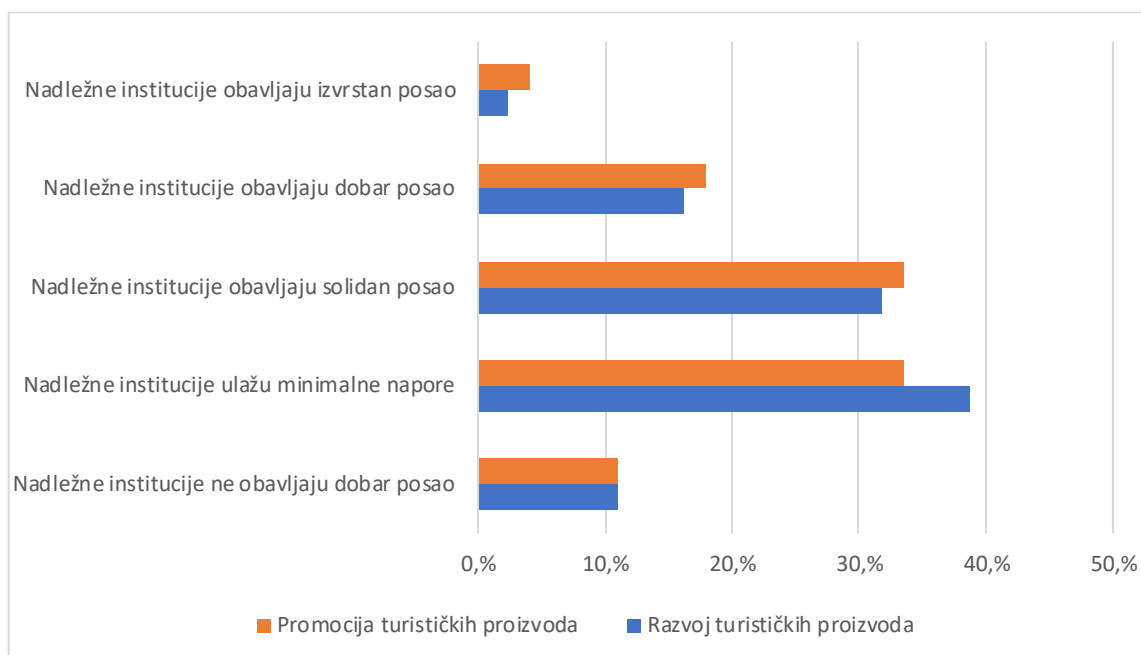
Tablica 13: Zadovoljstvo i podrška razvoju turizma

Zadovoljstvo stupnjem razvijenosti turizma	2,55
Podrška budućem razvoju turizma u VSŽ	4,38
Težnja za uključenosti u planiranje i odluke vezane za turizam	3,36
Informiranost o aktualnim planovima za razvoj turizma	3,06

Napomena: U prve dvije tvrdnje je najniži stupanj zadovoljstva/podrške označen ocjenom 1, a najviša razina zadovoljstva/podrške ocjenom 5. Kod preostalih tvrdnji je pri stupnju slaganja 1 označavao najniži stupanj slaganja, dok je 5 označavao najviši stupanj slaganja s tvrdnjom.

Izvor: izrada autorice prema rezultatima istraživanja

Iz priloženih podataka se ističe nezadovoljstvo stupnjem razvijenosti turizma u županiji (2,55) te visok stupanj podrške budućem razvoju turizma (4,38) što je i očekivano. S druge strane nešto je slabija informiranost ispitanika o planovima za razvoj turizma (3,06), kao i želje za uključeñošću u planiranje i odlučivanje vezano za turizam (3,36).

Grafikon 9: Zadovoljstvo razvojem i promoviranjem turističkih proizvoda i usluga

Izvor: izrada autorice prema rezultatima istraživanja

Grafikon 9 ukazuje na prisutnost priličnog nepovjerenja lokalnog stanovništva u nadležne institucije. Naime, samo 2,31% ispitanika smatra da nadležne institucije obavljaju izvrstan posao po pitanju razvoja turističkih proizvoda i usluga, dok 4,05% ispitanika isto tvrdi po pitanju promocije turističkih proizvoda i usluga. Ispitanici u najznačajnijoj mjeri smatraju da nadležne institucije ulažu minimalne napore u razvoj (38,73%) i promociju (33,53) ili da obavljaju tek solidan posao po pitanju razvoja (31,79) i promocije (33,53).

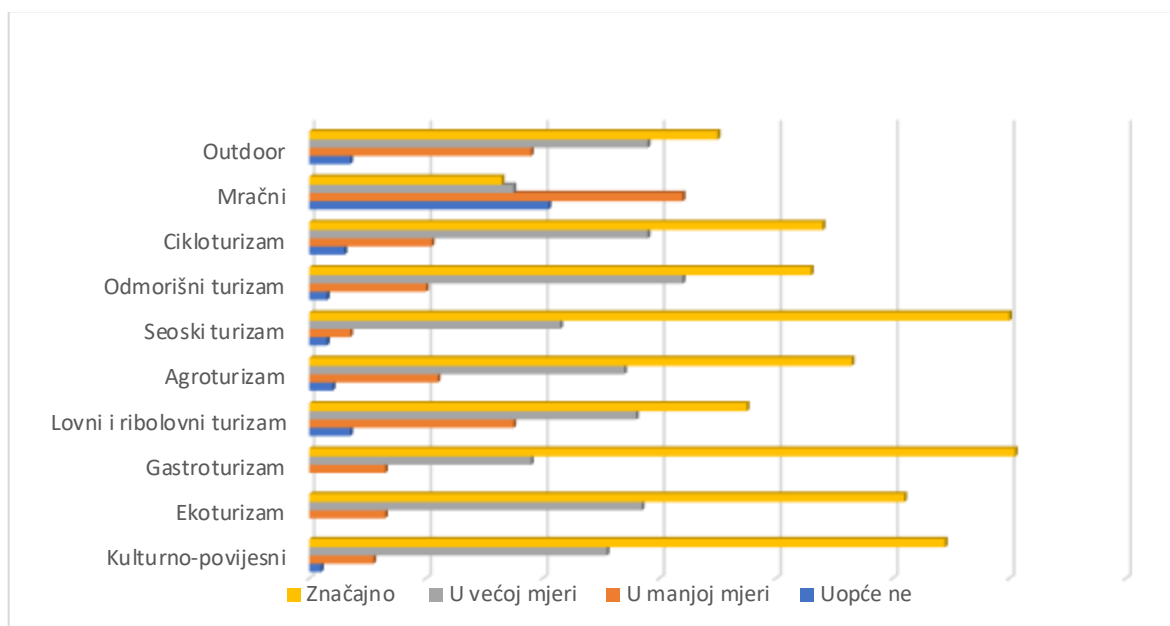
Tablica 14: Prioritetna područja razvoja prema stavovima ispitanika

Turizam	4,02
Industrijske zone	4,13
Poljoprivreda	4,42
IT sektor	4,06

Napomena: Ocjena 1 označava da budući planovi uopće ne bi trebali biti fokusirani na navedeno područje, dok ocjena 5 označava najveći prioritet

Izvor: izrada autorice prema rezultatima istraživanja

Rezultati iz tablice 11 upućuju na podršku ispitanika razvoju županije u bilo kojem od navedenih smjerova pa je tako najčvršće podržana poljoprivreda (4,42), zatim ulaganja u industrijske zone (4,13), potom IT sektor (4,06) i turizam na posljednjem mjestu ali i dalje podržan u velikoj mjeri (4,02).

Grafikon 10: Prioritetni oblici turizma u daljnjem razvoju – stavovi ispitanika

Izvor: izrada autorice prema provedenom istraživanju

Grafikon 10 upućuje na to da ispitano lokalno stanovništvo najznačajnije podržava gastroturizam (70%), seoski(69%), kulturno-povijesni turizam (63%) i ekoturizam (59%) kao buduće oblike turizma na ovom području, a slijede agroturizam (54%), cikloturizam (51%) te odmorišni turizam (50%). S druge strane, većina ispitanika drži da bi mračni, odnosno ratni turizam trebao biti razvijan u manjoj mjeri (37%) ili čak uopće ne (24%).

Izvodi se zaključak da je lokalno stanovništvo uglavnom zadovoljno svojim životom u Vukovarsko-srijemskoj županiji, jedino što je izraženo slabije zadovoljstvo po pitanju dohotka. Većina ispitanika još uvijek nema ekonomske koristi od turizma ali je itekako svjesno potencijala svoje županije te imaju u vidu različite oblike turizma za daljnji razvoj. Također je većina ispitanika svjesna kako pozitivnih, tako i negativnih učinaka turizma. Velika većina ispitanika drži da je značajna uloga OPG-ova za održivi razvoj, kao i prethodno planiranje razvoja te snažno podržavaju daljnji razvoj turizma. Međutim izraženo je nezadovoljstvo stupnjem razvijenosti turizma, kao i radom nadležnih institucija odgovornih za razvoj turizma te nešto slabija informiranost o planovima razvoja turizma, kao i želja za sudjelovanjem u procesu planiranja turizma.

Ograničenja provedenog istraživanja se prvenstveno očituju u kratkom vremenskom periodu provođenja anketiranja što je rezultiralo manjim uzorkom. Također se ističe značajno veća zastupljenost ženske populacije, kao i izrazito malen broj ispitanika koji imaju

56 ili više godina te studenata. Značajno je manji broj ispitanika s područja Iloka i Otoka u odnosu na ostala mjesta. Sve su to čimbenici koji mogu značajno utjecati na percepciju različitih pojedinačnih stavki po pitanju trenutnog i budućeg razvoja turističke ponude na području Vukovarsko-srijemske županije.

4. SWOT analiza

Uspješan turistički rast i razvoj uvelike ovisi upravo o kvalitetnom planiranju sljedećih koraka koje u konačnici vodi ka donošenju pravih odluka u pravo vrijeme. Iz tog razloga je potrebno pravilno i sveobuhvatno napraviti analizu trenutnog stanja kako bi se lakše odredili koraci ka željenom stanju. SWOT analiza je alat koji je korisno primijeniti kod utvrđivanja slabosti i snaga iz unutrašnjosti te prilika i prijetnji iz okoline prije donošenja konačnih odluka vezanih za daljnji razvoj turizma. Slijedom navedenog, ovaj alat se može primijeniti i na primjeru Vukovarsko-srijemske županije. Pritom je bitno da se što realnije prikaže trenutno stanje, odnosno da se što bolje prepoznaju slabosti i prijetnje kako bi se destinacija lakše suočila i nosila s njima, a s druge strane da se dobro uvide snage i prilike koje će otvoriti mogućnosti za bolji i održiviji razvoj turizma.

U nastavku će biti prikazane ključne snage i slabosti unutar Vukovarsko-srijemske županije.

Tablica 15: Snage i slabosti Vukovarsko-srijemske županije

Snage	Slabosti
<ul style="list-style-type: none"> ● Povoljna klimatska i reljefna obilježja ● Povoljan geoprometni položaj ● Očuvana prirodna bogatstva i nezagađen okoliš ● Brojne rijeke i potoci ● Međunarodna prepoznatljivost Dunava ● Bogata kulturno-povijesna baština ● Bogata gastronomska ponuda ● Duga tradicija vinogradarstva ● Prepoznatljiv seoski život ● Prepoznatljive manifestacije ● Kontinuiran rast turističkih dolazaka ● Projekti cjeloživotnog obrazovanja ● Podrška lokalnog stanovništva ● Odsutnost ovisnosti o turizmu 	<ul style="list-style-type: none"> ✘ Konstantno smanjivanje stanovništva ✘ Etničke različitosti ✘ Slaba suradnja lokalnih vlasti ✘ Nedovoljna informiranost i uključenost stanovništva ✘ Izostanak inicijativa za poduzetništvo i obrtništvo ✘ Nerazvijen sustav start-up projekata ✘ Neravnomjerno raspoređena turistička ponuda ✘ Sezonalnost ✘ Slabo razvijena turistička infrastruktura ✘ Slabo razvijeni specifični oblici turizma ✘ Nepovjerenje stanovništva u nadležne institucije

Izvor: izrada autorice

Tablica 14 prikazuje unutarnje snage i slabosti koje utječu na razvoj turizma na području Vukovarsko-srijemska županije. Prije svega, treba istaknuti njene snage koje se očituju u već spomenutim očuvanim prirodnim bogatstvima i nezagađenom okolišu, kao i prostornim resursima. Uz to se veže bogatstvo šumama, rijekama i potocima te šetnicama, a ističe se, naravno međunarodna prepoznatljivost Dunava. Dinamična povijest je ostavila brojna nalazišta, dvorce i građevine, običaje i što čini izvrsne kulturno-povijesne preduvjete. Dakako, povoljna klima je jedan od ključnih preduvjeta za razvoj turizma, a povoljne reljefne i geoprometne karakteristike također imaju važnu ulogu. Specifičnosti kuhinje i prisutnost vinogradarstva čine gastronomsku osnovu. Jedna od snaga koja se ističe u odnosu na turistički razvijenije krajeve zemlje je odsutnost ovisnosti o turizmu. Programi cjeloživotnog obrazovanja su velika snaga županije jer su prisutni u svakom gradu. Neke od manifestacija koje se održavaju u županiji su daleko poznate što iz godine u godinu privlači sve više turista. Isto tako je iznimno važna otvorenost i podrška lokalnog stanovništva daljnjem razvoju turizma.

Uz navedene snage, županija se susreće i sa brojnim slabostima s kojima se treba suočiti, a način na koji se nosi s njima će određivati budući tijek razvoja turizma. Loši demografski pokazatelji su jedna od najvećih slabosti, kao i etničke različitosti koje su još uvijek prisutne kao posljedica Domovinskog rata. Slaba suradnja lokalnih vlasti je još jedna od prisutnih slabosti. Nadalje, uočljiv je i manjak turističke infrastrukture, prvenstveno smještajnih i ugostiteljskih objekata. Turistička ponuda je uglavnom saturirana u dva središta županije gdje se i odvija većina turističkih aktivnosti. Nepovjerenje lokalnog stanovništva u nadležne institucije kao i njihova nedovoljna informiranost i uključenost su problemi koji su rješivi i potrebno je što prije poduzeti nešto po tim pitanjima. S obzirom na to da se lokalno stanovništvo nikada nije primarno bavilo turizmom, razumljivo je da su slabo razvijeni specifični oblici turizma izuzev mračnog turizma. Slaba poduzetnička i obrtnička inicijativa je značajna slabost koja je usko vezana i s nedostatkom start-up programa na ovom području.

S druge strane, potrebno je uvidjeti i analizirati prilike i prijetnje koje dolaze iz vanjskog okruženja koje su zapravo događaji ili situacije koje treba na najbolji mogući način iskoristiti kako bi se umanjio ili izbjegao negativan utjecaj prijetnji ili se maksimalno iskoristile moguće koristi koje donose vanjske prilike.

Tablica 16: Prilike i prijetnje Vukovarsko-srijemske županije

Prilike	Prijetnje
☀️ Kontinuirani rast turističke potražnje	❌ Nastavak negativnih demografskih kretanja
☀️ Poticanje razvoja kontinentalnog turizma	❌ Sve veća učestalost elementarnih nepogoda
☀️ Mogućnost korištenja EU fondova	❌ Odumiranje sela
☀️ Promjene u stilu života i trend održivog razvoja	❌ Razvijenija konkurencija
☀️ Rastući interes za specifične oblike turizma	❌ Inflacija
☀️ Zakonske olakšice za investitore	❌ Odljev visokoobrazovanog stanovništva
☀️ Mogućnosti za razvoj obnovljivih izvora energije	❌ Nepredvidive zakonske izmjene

Izvor: izrada autorice

Prilike za razvoj županije se očituju u sve većem interesu za specifične oblike turizma, kao i poticaji Vlade na razvoj turizma u kontinentalnoj Hrvatskoj. Promjene u stilu života ljudi utječu i na njihova putovanja pa će više htjeti boraviti u mirnijim destinacijama ili se baviti sportom na odmoru. Isto tako, sve je više u trendu putovati na održiviji način i u održivije destinacije što se svakako prepoznaje kao prilika za Vukovarsko-srijemsku županiju. Jedna od značajnijih prilika su zapravo porezne olakšice koje bi mogle biti od interesa za buduće investitore. Treba uzeti u obzir mogućnost korištenja europskih fondova koji pokrivaju brojna područja i smjerove razvoja koji bi mogli biti od interesa i za županiju. Iako nedovoljno prepoznate, velike mogućnosti razvoja obnovljivih izvora energije kroz različite programe sufinanciranja su također velika prilika koja bi doprinijela stvaranju imidža destinacije koja drži do održivog razvoja.

Isto tako postoje brojne prijetnje na koje županija mora pravovremeno reagirati. Sve veća učestalost elementarnih nepogoda je jedna od značajnijih prijetnji na ovome području koja sa sobom donosi brojne štete i treba na vrijeme utvrditi moguća rješenja ili ublažavanje posljedica. Još jedna velika prijetnja je nastavak negativnih demografskih trendova s kojima se susreće Republika Hrvatska, a osobito područje cijele Slavonije, a također je veliki problem što odlazi visokoobrazovano stanovništvo. Usko je vezan i problem odumiranja sela koji se javlja zbog odlaska stanovništva u gradove zbog sigurnijeg posla, boljeg školovanja

i slično. Razvijenija konkurencija je prijetnja koja je konstantno prisutna, poput susjedne Osječko-baranjske županije koja se ubrzano razvija.

Provedenom SWOT analizom su utvrđene najistaknutije snage koje posjeduje područje Vukovarsko-srijemske županije. Može se primijetiti kako snage uglavnom čine prirodna, kulturna, povijesna i geografska obilježja na koja se destinacija oslanja. Primjetna je bogata resursna osnova, a istraživanjem je utvrđeno da lokalno stanovništvo podupire budući razvoj turizma u značajnoj mjeri. Međutim potrebna je puno značajnija turistička valorizacija i unaprjeđenje turističke ponude što se očituje i u navedenim slabostima destinacije. Osim manjkavosti turističke infrastrukture, jedna od izraženijih slabosti su etničke različitosti te nedostatak suradnje lokalnih vlasti. Isto tako je izražen manjak interesa lokalnog stanovništva za uključivanjem u turizam na čemu se može raditi kroz raznovrsne radionice i edukativne programe. Iako se spominju različiti specifični oblici turizma od strane turističkih zajednica, još uvijek su nedovoljno razvijeni i ima puno prostora za napredak u tom smjeru.

S druge strane, zaključuje se da postoje brojne prilike koje se mogu iskoristiti i pomoći unaprjeđenju Vukovarsko-srijemske županije kao turističke destinacije.

5. Strateški razvojni smjerovi

Čvrste temelje budućeg razvoja i održavanja željenog stupnja razvijenosti turizma predstavlja kvalitetno planiranje i praćenje istog, odnosno kreiranje i aktivno provođenje strateških planova, kako dugoročnih, tako i kratkoročnih. Cilj strateških dokumenata se očituje u kreativnim promjenama koje će kroz okvire vizije i misije stvarati kvalitetnije buduće stanje na temelju onog postojećeg unutar poduzeća, odnosno jedinice lokalne samouprave ili države. Strategija pokazuje način na koji se mogu najefikasnije ostvariti ciljevi razvoja, a njen zadatak je osmišljavanje i provođenje procesa transformacije kojim će poduzeće, odnosno jedinice lokalne samouprave ili država na temelju željene budućnosti postupno preoblikovati sadašnjost⁵⁵. Od iznimne važnosti je i suradnja svih dionika na svim razinama, počevši od globalnih smjernica i regionalnih, zatim nacionalnih te onih koje utvrđuju jedinice lokalnih samouprava, uzimajući u obzir usklađenost s višim razinama. Uzevši u obzir navedeno, bitno je reći da strategija sama po sebi ne bi trebala biti shvaćena samo kao važan dokument, već kao niz aktivnosti koje će se provoditi u svrhu unaprjeđenja kvalitete okruženja i djelovanja ljudi na koje utječe, u ovom slučaju Vukovarsko-srijemske županije i njezinih stanovnika, te svih sadašnjih i budućih posjetitelja i uključenih dionika. Svi lokalni strateški dokumenti moraju biti usklađeni s nacionalnim koji su usklađeni s europskim dokumentima i politikama. Već spomenuta Strategija razvoja održivog turizma do 2030. je državni akt koji će svoju viziju ostvariti kroz četiri cilja koji se međusobno podupiru, a to su:⁵⁶

- 1) Cjelogodišnji i regionalno uravnoteženiji turizam
- 2) Turizam uz očuvan okoliš, prostor i klimu
- 3) Konkurentni i inovativni turizam
- 4) Otporan turizam

Navedeni dokument ističe potrebu razvoja posebnih oblika turizma kao rješenje za dostizanje cjelogodišnjeg turizma te poticanje razvoja kontinentalnih destinacija

⁵⁵ Stipanović, C. (2006). Konceptija i strategija razvoja u turizmu : sustav i poslovna politika. Opatija: Fakultet za turistički i hotelski menadžment, str. 24

⁵⁶ Strategija razvoja održivog turizma do 2030., https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/full/2023_01_2_18.html (pristupljeno: 14.8.2023.)

Donesen je i Nacionalni plan razvoja održivog turizma do 2027. godine s procjenom utjecaja na okoliš te analizom stanja okoliša, prijedlogom mjera zaštite okoliša te ocjenom prihvatljivosti. Navedeni dokumenti su od velikog značaja jer konkretnije potiču kontinentalni turizam te održivi turizam na ruralnim područjima. Isto tako treba istaknuti da su ti dokumenti dali ideju vodilju za izradu strateških dokumenata na lokalnim razinama pa tako i onih koji će biti spomenuti u nastavku.

Vukovarsko-srijemska županija je na vrijeme prepoznala nužnost planiranja i praćenja vlastitog razvoja pa su sljedeći dokumenti predstavljali vodilje u obnovi i razvoju ukupnog gospodarstva:

- Razvojna strategija Vukovarsko-srijemske županije za razdoblje 2011.-2013.
- Razvojna strategija Vukovarsko-srijemske županije za razdoblje do 2020.
- Strategija razvoja turizma Vukovarsko-srijemske županije 2015-2020.
- Operativni plan razvoja cikloturizma Vukovarsko-srijemske županije
- Razvojne strategije gradova i općina (usklađene sa županijskom)
- Strateški Marketinški plan turizma Slavonije 2019.-2025.
- Plan razvoja Vukovarsko-srijemske županije 2021.-2027.
- Strategija razvoja sporta u Vukovarsko-srijemskoj županiji 2022. - 2028.

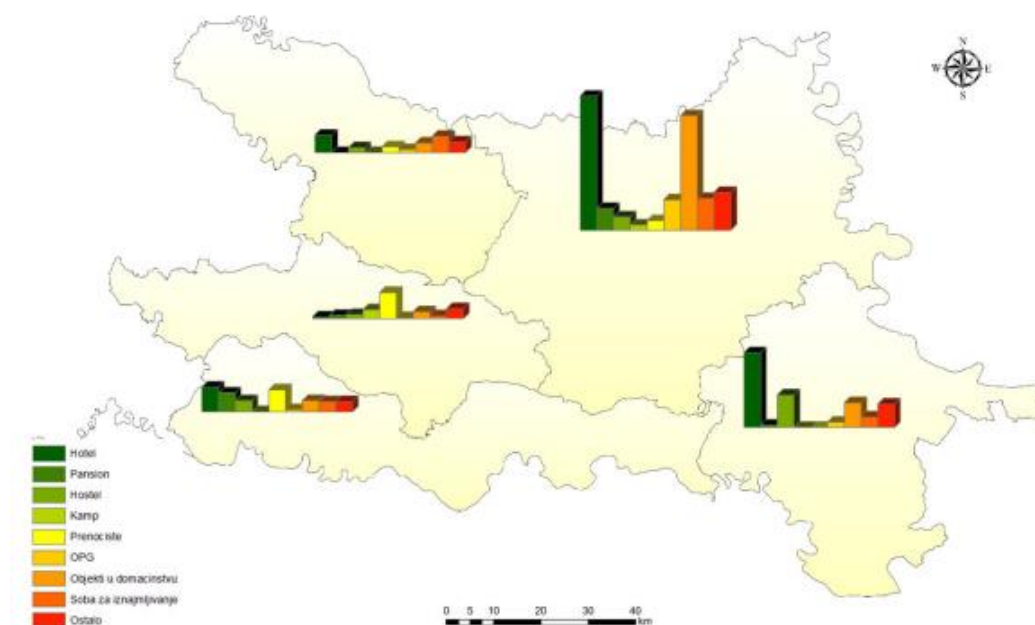
Strateški marketinški plan razvoja turizma Slavonije s planom brendiranja za razdoblje 2019. - 2025. je izradio Institut za turizam. Plan obuhvaća analizu postojećeg stanja, istraživanje tržišta, određivanje ciljnog tržišta, strategiju komunikacije i akcijski plan za pet županija koje čine regiju Slavonije. Sve županije su povezane brojnim zajedničkim obilježjima, a s druge strane svaka nosi svoje posebnosti. Navedenim planom je kreirana 'ideja vodilja' za formiranje kvalitetnog, autentičnog i kreativnog turističkog brenda te se pokušalo odgovoriti na pitanje kako se Slavonija, kao jedinstvena turistička regija, treba predstavljati tržištu.⁵⁷

Valja naglasiti kako Turistička zajednica Vukovarsko-srijemske županije ističe u planu rada i razvoj lovnog turizma, kruzinga, bogatu gastronomsku ponudu (prvenstveno svoje najtipičnije specijalitete), ruralni turizam (osobito na seljačkim gospodarstvima). Također

⁵⁷ Strateški marketinški plan razvoja turizma Slavonije s planom brendiranja za razdoblje 2019. - 2025.; https://www.tzgsb.hr/static/pdf/Strate%C5%A1ki_master_plan_SLAVONIJA.pdf, (pristupljeno: 12. 2. 2023.); str. 3

ističe kako se mora sagledavati kao bitna sastavnica ukupnog održivog razvoja, ponuda oblika rekreativnog zdravstvenog turizma te agresivniju promociju u inozemstvu.

Ponajviše se ističu potencijali prirodnih bogatstava i autentičnih doživljaja te da se Slavonija ponajprije usmjerava prema domaćem tržištu, a tek potom na zemlje u okruženju i druga tržišta. Nakon prepoznatljivog kulturnog, eno gastronomskog, seoskog i memorijalnog turizma, ističu se još i potencijali za ekoturizam, agroturizam, poslovni, riječni te zdravstveni turizam.

Slika 5: Turistički promet prema vrstama smještaja i županijama

Izvor: Preuzeto iz Strateškog marketinškog plana razvoja turizma Slavonije 2019.-2025.

Iz priložene slike se može vidjeti kako se većina turističkih kretanja odvija u Osječko-baranjskoj županiji i to u hotelima i objektima u domaćinstvu, a slijedi je Vukovarsko-srijemska županija u kojoj se najveći broj turističkih kretanja odvija u hotelima i hostelima. Navedeno ukazuje na potreban daljnji razvoj turističkih proizvoda i usluga, kao i turističke infrastrukture kako bi se počele značajnije razvijati i ostale županije, uključujući i Vukovarsko-srijemsku županiju.

U veljači 2019. godine je započeo postupak izrade Plana razvoja Vukovarsko-srijemske županije za razdoblje 2021. – 2027. godine. Nadalje, Plan s Procjenom utjecaja na okoliš je objavljen tijekom 2022. godine, a vizija glasi: „Vukovarsko-srijemska županija je mjesto konkurentnog, inovativnog, održivog i zelenog gospodarstva, društva visoke

digitalne spremnosti, prepoznatljivog tradicijskog i turističkog identiteta te sigurnog, zaposlenog i zadovoljnog stanovništva.⁵⁸ Uz potencijale za razvoj prehrambenog, drvnog i poljoprivrednog sektora, navode se i geotermalni izvori te ostali obnovljivi izvori energije, kao i unaprjeđenje okoliša kao turistički potencijali.

Strategija razvoja sporta u Vukovarsko-srijemskoj županiji od 2022. do 2028. godine ističe velike potencijale za razvoj sporta u Vukovarsko-srijemskoj županiji, osobito ako su u kombinaciji s turizmom. U tom kontekstu se prednosti županije očituju u tradiciji razvoja brojnih sportova (pretežno ekipnih olimpijskih sportova), velikom broju tradicionalnih sportskih događanja, dok se od nedostataka primjećuje još uvijek slaba suradnja sporta i turizma te izrazito slaba promocija sportskih programa i aktivnosti što uzrok određeni stupanj stagnacije.⁵⁹

Može se zaključiti da su strateški dokumenti usmjereni na privlačenje investicija, a turizam je usmjeren na već prisutne oblike uz koje se dodatno spominju seoski, zdravstveni, poslovni, riječni i ekoturizam. Od iznimne je važnosti da već dugi niz godina strateški dokumenti uključuju planiranje razvoja turizma u različitim smjerovima što ukazuje na trud nadležnih institucija oko razvoja i unaprjeđenja turističke ponude.

⁵⁸ Ibidem, str. 13

⁵⁹ Strategija razvoja sporta u Vukovarsko-srijemskoj županiji od 2022. do 2028. godine.
https://www.vusz.hr/Cms_Data/Contents/VSZ/Folders/dokumenti/upravni12/~contents/MN423DQAGTVYC/K7D/strategija-sporta-vsz.pdf, (pristupljeno: 9.9.2023.)

Zaključak

Održivost je relativno noviji trend u turizmu kod kojega je ključna suradnja na svim razinama i sinergija između različitih aspekata koji se očituju kroz ekonomsku, ekološku sociokulturnu i tehnološku održivost. Može se reći da je održivost imperativ razvoja turističkih destinacija. Takvu priliku trebaju prepoznati slabije razvijene kontinentalne destinacije koje tek razvijaju svoju ponudu poput Vukovarsko-srijemske županije.

Analiziranim stanjem u županiji je utvrđeno da su još osjetne neke od posljedica Domovinskog rata koje značajno utječu lošu demografsku sliku i razvoj cjelokupnog gospodarstva pa tako i turizma. Osjetne su i posljedice covid-19 krize, no županija se polako ali sigurno oporavlja. Analiza ponude je pokazala da Vukovarsko-srijemska županija obiluje raznovrsnim potencijalima i posebnostima koje su, nažalost u značajnoj mjeri još uvijek nedovoljno turistički valorizirane. Manjkavost ponude se očituje u nedostatku ugostiteljskih objekata te događaja i manifestacija izvan središta županije tijekom cijele godine. Analiza potražnje je utvrdila da su najbrojniji domaći turisti te da visoki udio u dolascima i noćenjima imaju učeničke ekskurzije. Slijedom navedenog se može zaključiti da je potrebno poraditi na privlačenju stranih gostiju i zadržavanju domaćih.

Provedenim istraživanjem je utvrđeno da lokalno stanovništvo u iznimno značajnoj mjeri podržava daljnji razvoj turizma kroz razvoj oblika koji dosad nisu bili toliko zastupljeni u županiji. Međutim, ispostavilo se da ispitano lokalno stanovništvo nema povjerenja u nadležne institucije te da je slabo informirano i uključeno u turizam, dok je i želja za uključivanjem u turističko planiranje nešto manja. Izvodi se zaključak da je lokalno stanovništvo svjesno i pozitivnih i negativnih učinaka turizma i iskazuju otvorenost te smatraju turiste dobrodošlima te su uglavnom zadovoljni životom u županiji. Potrebna je čvršća suradnja lokalnih i regionalnih vlasti u vidu povećanja interesa lokalnog stanovništva za uključivanjem u turizam. Ispitano stanovništvo smatra da bi poljoprivreda trebala biti najveći prioritet planiranja budućeg razvoja, dok je turizam na zadnjem mjestu, no vidljiva je podrška specifičnim oblicima turizma koji poštuju prirodu i dosadašnje vrijednosti ovog područja kao što su ekoturizam, agroturizam, gastroturizam, cikloturizam te kulturno-povijesni turizam.

Izvodi se zaključak da Vukovarsko-srijemska županija ima veliki, ali ujedno i u velikoj mjeri neiskorišten potencijal biti pozitivnim primjerom kontinentalne destinacije

koja još uvijek razvija svoj prepoznatljivi identitet. Treba staviti naglasak na očuvanu prirodu, bogatu tradiciju i sportsko-rekreativne potencijale te iskoristiti priliku za preoblikovanje još uvijek nevaloriziranih turističkih resursa u jedinstveni turistički proizvod, pri čemu je jedna od prednosti izostanak pretjerane ovisnosti o turizmu. Iako je još puno prostora za rad i unaprjeđenje Vukovarsko-srijemske županije kao turističke destinacije, može se reći kako je na dobrom putu do kreiranja prepoznatljivog turističkog brenda.

Bibliografija

- Analiza riječnih krstarenja u Republici Hrvatskoj, <https://srijem-slavonija.eu/files/file/pdf/Analiza-rijecnih-krstarenja.pdf>
- Babic, Dragutin. "Materijalni i sociopsihološki cimbenici (re) konstrukcije lokalnih zajednica nakon ratnih sukoba (prostori posebne državne skrbi)." *Revija za socijalnu politiku* 11.3-4 (2004): 363-382.
- Botak, J. (2021). "Održivi razvoj turizma Koprivničko - križevačke županije" (Završni rad). Preuzeto s <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:137:984756>
- Črnjar, Mladen i Črnjar, Kristina. Menadžment održivoga razvoja : ekonomija-ekologija-zaštita okoliša, Rijeka, Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu u Opatiji i Sveučilište u Rijeci Glosa, , 2009.
- Drveni klaster Slavonski hrast, <https://slavonski-hrast.com/spacvanski-bazen-najveca-su-ma-hrasta-u-europi/#>
- Državni zavod za statistiku, Stanovništvo, Stanovništvo staro 15 i više godina prema najvišoj završenoj školi, starosti i spolu po gradovima/ općinama, Popis 2021., <https://podaci.dzs.hr/hr/podaci/stanovnistvo/popis-stanovnistva/>
- Državni zavod za statistiku, stanovništvo prema obrazovnim obilježjima, Popis stanovništva 2011., https://web.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2016/SI-1582.pdf
- Državni zavod za statistiku, Popisi stanovništva, <https://dzs.gov.hr/popisi-stanovnistva/42>
- Dunets, A. N., Vakhrushev, I. B., Sukhova, M. G., Sokolov, M. S., Utkina, K. M., & Shichiyakh, R. A. (2019). Selection of strategic priorities for sustainable development of tourism in a mountain region: concentration of tourist infrastructure or nature-oriented tourism. *Entrepreneurship and Sustainability Issues*, 7(2), 1217
- European Destinations of Excellence, <https://www.europeanbestdestinations.com/destinations/eden/vukovar>

Frleta, Daniela Soldic, Jelena Durkin Badurina, and Ljiljana Kaliterna Lipovcan. "Residents' perceptions of tourism in relation to their personal well-being." enlightening tourism. a pathmaking journal 12.1 (2022): 94-120.

Horvat, Elena. Mogućnosti razvoja održivog turizma na području Grada Samobora. Diss. University of Rijeka. Faculty of Tourism and Hospitality Management, 2021.

Institut za turizam (2018), Ispitivanje stavova lokalnog stanovništva, <http://www.iztztg.hr/files/file/RADOVI/KNJIGE/Stavovi-lokalnog-stanovnistva-2018.pdf>

Jepson, Allan, Raphaela Stadler, and Neil Spencer. "Making positive family memories together and improving quality-of-life through thick sociality and bonding at local community festivals and events." Tourism Management 75 (2019): 34-50.

Krajinović, Vanja, Danijela Ferjanić Hodak, and Antonio Vlahov. "Obstacles of community-based tourism development in Vukovar-Srijem county." Tourism in Southern and Eastern Europe... 5 (2019): 389-403.

Lista zaštićenih nematerijalnih kulturnih dobara, <https://www.visitvukovar-srijem.com/hr/sto-vidjeti-i-doživjeti/etno/>

Lučka uprava Vukovar, http://luv.hr/?page_id=2865

Magdić, Roberta. „Stavovi i mišljenja lokalnog stanovništva o razvoju turizma u gradu Slunju.“ Diss. University of Zagreb. Faculty of Economics and Business. Department of Tourism, 2021.

Marojević, Ante. Podijeljene zajednice i obrazovanje. Diss. University of Zagreb. University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences. Department of Sociology. University of Zagreb. University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences. Department of Pedagogy, 2019.

Matić, Nina. Socijetalna sigurnost na primjeru Vukovara. Diss. University of Zagreb. Faculty of Humanities and Social Sciences. Department of Sociology, 2022.

Meadowcroft i drugi, Whats next for sustainable development?, Edward Elgar Publishing Limited, UK, 2019

Olujčić, Valentina. Obrazovanje nacionalnih manjina na materinjem jeziku u RH: primjer srpske nacionalne manjine. Diss. University of Zagreb. Faculty of Humanities and Social Sciences. Department of South Slavic languages and literatures, 2021.

Peters, Mike, Chung-Shing Chan, and Anita Legerer. "Local perception of impact-attitudes-actions towards tourism development in the Urlaubsregion Murtal in Austria." Sustainability 10.7 (2018): 2360.

Plan razvoja Vukovarsko-srijemske županije za razdoblje 2021. – 2027. https://www.vusz.hr/Cms_Data/Contents/VSZ/Folders/dokumenti/upravni2/plan_razvoja_vsz/~contents/S5Y237SB36SCC2MV/plan-razvoja-vukovarsko-srijemske--upanije-za-razdoblje-2021.---2027.-godine.pdf

Službena stranica grada Iloka, <https://www.ilok.hr/o-iloku/>

Službena stranica grada Otoka, <https://otok.hr/hr/turizam>

Službena stranica grada Vinkovaca, <https://grad-vinkovci.hr/hr/povijest-grada>

Službena stranica grada Vukovara, <https://www.vukovar.hr/grad-vukovar>

Službena stranica grada Županje, <https://zupanja.hr/o-zupanji/povijest-sporta-u-zupanji/>

Službena stranica manifestacije Vinkovačke jeseni, <https://vinkovackejeseni.hr/o-nama/>

Službena stranica Ministarstva hrvatskih branitelja Republike Hrvatske, <https://branitelji.gov.hr/memorijalni-centar-domovinskog-rata-vukovar/806>

Službena stranica Općine Bošnjaci, <https://www.bosnjaci.hr/sto-posjetiti/>

Službena stranica Otočkih virova, <https://virovi.hr/hr/o-nama>

Službena stranica TZ grada Vukovara, <https://turizamvukovar.hr/dozivate/manifestacije/>

Službena stranica TZ Vukovarsko-srijemske županije, <https://www.visitvukovar-srijem.com/hr/sto-vidjeti-i-doživjeti/biciklizam/>

Službena stranica Vukovarsko-srijemske županije: <https://www.vusz.hr/info/osnovni-podaci>

Stipanović, C. (2006). Konceptija i strategija razvoja u turizmu : sustav i poslovna politika. Opatija: Fakultet za turistički i hotelski menadžment

Strategija razvoja održivog turizma do 2030., https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/full/2023_01_2_18.html

Strategija razvoja sporta Vukovarsko-srijemske županije od 2022. do 2028. godine, https://www.vusz.hr/Cms_Data/Contents/VSZ/Folders/dokumenti/upravni12/~contents/MN423DQAGTVYCK7D/strategija-sporta-vs.pdf

Strateški marketinški plan razvoja turizma Slavonije s planom brendiranja za razdoblje 2019. - 2025.; https://www.tzgsb.hr/static/pdf/Strate%C5%A1ki_master_plan_SLAVONIJA.pdf

Streimikiene, Dalia, et al. "Sustainable tourism development and competitiveness: The systematic literature review." Sustainable development 29.1 (2021): 259-271.

Unurlu, Ç. (2021). The effect of place personality on resident welcoming tourist through positive and negative impacts of tourism. International Journal of Tourism Research, 23(4), 636-651.

Vukovarski vodotoranj, <https://vukovarskivodotoranj.hr/vukovarski-vodotoranj-2/>

Vujić i drugi, Održivi razvoj turizma, Rijeka, Sveučilišna knjižnica Rijeka, 2005

Wanner, Alice, and Ulrike Pröbstl-Haider. "Barriers to stakeholder involvement in sustainable rural tourism development—Experiences from Southeast Europe." Sustainability 11.12 (2019): 3372.

Woo, Eunju, Hyelin Kim, and Muzaffer Uysal. "Life satisfaction and support for tourism development." *Annals of tourism research* 50 (2015): 84-97.

Zakon o područjima posebne državne skrbi, NN 86/08, 57/11, 51/13, 148/13, 76/14, 147/14, 18/15, 106/18, <https://www.zakon.hr/z/471/Zakon-o-podru%C4%8Djima-posebne-dr%C5%BEavne-skrbi>

Žanić, Mateo, Geran Marko Miletić, Ivana Bendra. "Kvaliteta života mladih iz Vukovarsko-srijemske županije u uvjetima suvremene demografske krize." *Socijalna ekologija: časopis za ekološku misao i sociologijska istraživanja okoline* 28.3 (2019): 187-210.

Živić, Dražen, Ljiljana Dobrovšak. "Etnodemografski razvoj Vukovarsko-srijemske županije, u." *Vukovarsko-srijemska županija: prostor, ljudi, identitet* (2012): 55-68.

Živić, Vinko. *Čimbenici gospodarskog razvoja vukovarskog područja od kraja 19. stoljeća do početka Prvog svjetskog rata*. Diss. Catholic University of Croatia. Department of History, 2022.

Popis ilustracija

Grafikon 1: Procjena stanovnika sredinom godine 2001. - 2022.....	11
Grafikon 2: Kretanje broja nezaposlenih 2012. - 2022. (RH iVSŽ).....	12
Grafikon 3: Struktura smještaja po broju postelja u 2022. godini	24
Grafikon 4: Dolasci i noćenja domaćih i stranih turista 2016. - 2022.	26
Grafikon 5: Broj dolazaka i noćenja po mjesecima u 2022. godini	26
Grafikon 6: Udio mjesta u ukupnim noćenjima u 2022.....	29
Grafikon 7: Ekonomska korist od turizma.....	33
Grafikon 8: Stavovi ispitanika o prisutnosti betonizacije u VSŽ	35
Grafikon 10: Zadovoljstvo razvojem i promoviranjem turističkih proizvoda i usluga	36
Grafikon 11: Prioritetni oblici turizma u daljnjem razvoju – stavovi ispitanika	37
Slika 1: Karta naselja Vukovarsko-srijemske županije po etničkoj pripadnosti iz 1900. godine.....	10
Slika 2: Prepoznatljive delicije slavonske i srijemske gastronomije	16
Slika 3: Mimohod povodom Vinkovačkih jeseni	18
Slika 4: Primjer karte programa riječnog krstarenja	23
Slika 5: Turistički promet prema vrstama smještaja i županijama	45
Tablica 1: Broj doseljenih i odseljenih u 2001., 2011. i 2021. godini	11
Tablica 2: Obrazovna struktura stanovništva po dobnim skupinama 2011. i 2021.	13
Tablica 3: Popis sportske infrastrukture	20
Tablica 4: Struktura turističke ponude po mjestima	21
Tablica 5: Broj smještajnih objekata i postelja 2016. - 2022.....	24
Tablica 6: Dolasci i noćenja po mjestima u 2022. godini	27
Tablica 7: Dolasci i noćenja bez školskih paket aranžmana 2019. i 2022.....	27
Tablica 8: Noćenja stranih gostiju po mjestima u 2022. godini	28
Tablica 9: Demografski podaci ispitanika	31
Tablica 10: Zadovoljstvo životom u županiji	32
Tablica 11: Poznavanje održivog turizma - stavovi ispitanika	33
Tablica 12: Učinci turizma - stavovi ispitanika	34
Tablica 13: Zadovoljstvo i podrška razvoju turizma	35
Tablica 14: Prioritetna područja razvoja prema stavovima ispitanika	36
Tablica 15: Snage i slabosti Vukovarsko-srijemske županije.....	39
Tablica 16: Prilike i prijetnje Vukovarsko-srijemske županije.....	41